

Cankarjev glasnik

Mesečnik za leposlovje in pouk

Izdaja

CANKARJEVA USTANOVA

Uredništvo in upravnništvo — 6411 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio

Urednik: *Etbín Kristan*

Upravnik: *Louis Zorko*

Naročnina za Zedinjene države: Na leto \$3.00, pol leta \$1.50, za 3 mesece \$1.00, posamezen zvezek 30 centov. Za inozemstvo \$4.00 na leto

ODBORNIKI CANKARJEVE USTANOVE

Louis Kaferle, predsednik; Vatro J. Grill, podpredsednik; Louis Zorko, tajnik; Joseph Frančeškin, blagajnik; Joseph Jauch, zapisnikar.

Nadzorniki: Ludvik Medvešek, John Krebel, Jennie Dagarin.

Prosvetni odbor: Ivan Jontez, Milan Medvešek, Frank Česen.

Gospodarski odbor: Vincent Salmich, John Tavčar, Felix Strumbel, Leo Poljšak, Mary Somrak, Pavla Klinc, Anton Jankovich.

CANKARJEV GLASNIK (CANKAR'S HERALD) is published monthly
by the Cankar Foundation, 6411 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio

Entered as Second Class Matter August 31, 1937, at Cleveland, Ohio,
under the Act of March 3, 1879

Subscription rates: Domestic — One year \$3.00. Half year \$1.50

3 months \$1.00. Foreign \$4.00. Single copy 30 cents

Editor: *Etbín Kristan*

Manager: *Louis Zorko*

Usebina

BOŽIČNE MISLI	113
ANTON DEBELJAK: SLAVOSPEV SONCU (SONETNI VENEC)	120
MIHAJLO ZOŠČENKO: LAKOMNA MLEKARICA	123
ERNEST BEVIN, M. P.	124
IVAN JONTEZ: SLOVENSKE USTANOVE V CLEVELANDU	127
FRAUENSCHAFT IN FRAUENFRONT	131
E. K.: JULKINA ZMOTA (nadaljevanje)	134
MOČ POŠTENE BESEDE	137
KNJIŽEVNOST	139

Delavnost organizacij

Cleveland, Ohio — V nedeljo, 3. novembra je pevski zbor "Glasbene Maticе" predvajal P. H. Sattnerjev oratorij "Assumptio B. M. V." (Vnebovzetje B. D. M.) za sola in zbor s spremljevanjem orgel, klavirja, violine in flavte v Slov. nar. domu na St. Clair Ave. Solisti so bili Josephine Milavec-Levstik, John Lube, Irene Jazbec, Frank Plut, Frank Bradach, Louis Belle, Helen Jakšič, Antoinette Simčič, Louis Grdina in Carolyn Budan; v osmerospěvu Anne Belle, Carolyn Budan, Anne Zarnik, Frances Grum, Minka Kramer, Josephine Milavec-Levstik, Frank Plut in Louis Grdina. Kot epilog je mešani zbor zapel molitev iz opere "Cavalleria Rusticana." Poleg pevskega zbora Glasbene Maticе so sodelovali: Vera Milavec pri klavirju, Reginald Merrill, orgle, Frank Slejko, gosli, Anton Eppich flavto. Dirigent je bil Anton Šubelj. Udeležba je bila dobra, avditorij SND je bil zaseden.

Cleveland, Ohio. — Pevski zbor "Zvon" je priredil v nedeljo, 3. novembra koncert v Slov. nar. domu na 80. cesti pod vodstvom Ivana Zormana. Koncert se je vršil zvečer in poročila o programu žal nimamo.

Cleveland, Ohio. — Pevski zbor "Jadran" je v nedeljo, 3. novembra priredil svoj običajni jesenski koncert v Slov. del. domu na Waterloo Rd. Mešani zbor je zapel Sattnerjev "Opomin k petju," "Kanaček" (A. Šubelj), "Na goro" (A. Medved), "Vesela tovaršija" (Laharnar), "Nazaj v planinski raj" (A. Medved), "Njega ni" (Ocvirk), "Spomladanska Simfonija" (Victor Keldorfer) in V. Herbertove "Moje sanje". Ženski zbor je podal pesem "Slovenskim mladenkam" (A. Volarič) kot solista sta nastopila Florence Unetič z "A heart that is free" (G. Robins) in Angela Kern z "Love is all" v duetu pa Rose Sanabor in Florence Unetič z "Rožni vrt" (Johann Schmid). Ženski kvartet, Florence Unetič, Angela Kern, F. Moro in Rose Sanabor je pel Volaričev "Razstaneč" in Vodopivčovo "Ptici." Zborovodja Jack Nagel. Zbor je uspel v moralnem, ne pa v gmoten oziru, ker je bila udeležba nezadostna; vršili so se trije pevski koncerti v Clevelandu na en dan, kar je brez dvoma povzročilo slab odziv od pevske zavednega občinstva, ki ga ni v slovenski metropoli dovolj, da bi napolnilo tri dvorane. Tu je potrebno več kooperacije med zbori in občinstvom.

Eucled, Ohio. — Pevski zbor "Adrija" je v soboto, 9. novembra priredil koncert v Slov. Društ. Domu na Recher Ave. Mešani zbor je zapel pesmi "Straža ob Adriji," "Ogljar," "O, kaj je tebi, pobič mlad," "Vse je veselo," "Bodi zdrava, domovina," "King Jesus Is A Listening" in "Naročilo"; moški zbor "Voda mi teče," "Ole Uncle Moon," in "Dobro jutro, Milka moja"; z dueti so nastopili Jimmy Luzar in Henry Sinkovec — "Kje je moj mili dom" — Bill Kozar in Al Žagar — "Oblaki so rdeči" in "Takrat v starih časih" — Vera Žagar in Mary Žagar — "Sweetest Story Ever Told" in "Divja rožica"; kvartet — Henry Sinkovec, Al Žagar, Matthew Molk in Elmer Plut — je zapel "Fantje se zbirajo" in "Bom šel k svoji ljubici." Dirigent Frank Vauter, pianistka Margaret Hulina. Zbor sestoji iz tu rojene slovensko-ameriške mladine, ki ima dobro podlago za bodočnost — treba pa je zbor pomnožiti s pevskega močmi za uspešno prirejanje koncertov — in z energijo mladih pevcev ter pomočjo starih se zbor lahko razvije in si zagotovi obstoj.

Strabane, Pa. — V nedeljo, 17. novembra se je tukaj, v dvorani društva "Postonjska jama," št. 138, SNPJ. vršila prireditve Cankarjeve ustanove iz Clevelanda s sporedom, ki je v prvem delu podal dramsko predstavo, v drugem pa pevske točke. Vprizorila se je Ivana Molkova eno-

dejanska satira "Nevtralni Amor," v kateri so nastopili Milan Medvešek, Tony Perušek, Anton Eppich, Josephine Turk, Louis Zorko in Andy Turkman. Sodeloval je soc. pevski zbor Zarja ter L. Kaferle in Franky Tomšič. Drugi del sporeda so izpolnili pevci Glasbene maticе iz Clevelanda. Tončka Simčič je podala znano Straussovo "Ob lepi modri Donavi," John Lube pa enako dobro znano Flašmanovo "En starček je živel" in Prelovčovo "Moja kosa je križava." Z dvospevi sta nastopila Tončka Simčič in Frank Plut in sicer sta pela: Brahmsovo "Brezuspešno podoknico," "Čez vodico" (v priredbi L. Šemeta) in Jerebovo "Moj deklíč." Potem sta Tončka Simčič in Louis Belle podala duet iz Verdijeve "La Traviata." — Louis Belle, Frank Plut, John Nosan in John Lube so sestavili kvartet in podali narodno "Jaz pa eno ljub'co imam," Devovo "Teče mi voda," narodni "Vinček, oj vinček moj" in "Saj sem ti pravil" ter Volaričovo "Te, te dobro poznam"; njim se je pridružil še Tony Podobnik in kvintet je nato zapel Devovo "Oj ta mlinar" in "V šmihelu jaz hišico imam." Koncert je bil s tem zaključen. Pri klavirju je bila Amelia Plut. — Kratke nagovore so imeli John Koklič, Louis Kaferle, Milan Medvešek in Louis Zorko. Program je navzočim očividno ugajal in dvorana je bila zasedena.

Cleveland, Ohio. — Mladinski pevski zbor SDD je v nedeljo 17. novembra priredil v Collinwoodu predstavo, na kateri je podal spevoigro "Spomini." Glasbeni del je priredil zborovodja Louis Šeme. Minuet in druge plesne točke je uvrstil John Steblaj, ki je bil obenem režiser. Kostume je pripravila Josephine Nagode. Pri klavirju je bila Alice Artelj. Mladi pevci in pevke so s svojim nastopom očitno zadovoljili občinstvo, ki je napolnilo dvorano, tako da je bil uspeh popoln.

Cleveland, Ohio. — Socijalistični pevski zbor "Zarja" je po starem običaju priredil na Zahvalni dan, 21. novembra, koncert s pestrim programom. Podal je spevoigro v enem dejanju "Srce in denar," (besedilo Grivškovo, glasba V. Vodopivčeva.) Nastopili so v opereti Anton Eppich, Tony Perušek, Andy Turkman, Viki Poljšak, Josephine Turk in Zarjin zbor. Režijo je imel Avgust Komar, dirigiral je Jos. V. Krabec.

Koncertni del je otvoril mešani zbor s "Slavo delu" (Prelovec-Krabec), čemur je sledilo: "Na bregu" (K. Adamič), "Poljskih rožic" (dr. F. Kimovec) in "Slava pesmi" (glasba iz Straussovega "Netopirja"), besedilo Avgusta Komarja.) — Poseben nastop je imel mladinski mešani zbor z "Venčkom narodnih pesmi" za zbor, sola in duete; solista sta bila Joseph Tekavec in Zdenka Mahnich, z dvospevi pa so nastopili Sophie Turkman in Frank Elersich, Katherine Jurman in Alice Vidmar ter Albert Fatur in Tony Perušek.

Kramarjevo "Dekle in roža" in Ipavčeve "Predice" je pel ženski kvartet: Valeria Wess, Sophie Štrumbelj, Sophie Pakiš in Sophie Turkman. Moški kvartet, Albert Fatur, Tony Perušek, Joe Dolgan in Andy Turkman je pel "Sem fantič iz zelenega Stajerja" in "Jaz pa za eno deklíco vem." Ženski duet, Jennie Turk in Sophie Turkman je podal "Mrak" (Anton Jobst) in "Na morju" (F. Ferjančič). Kot solistinja je zopet nastopila Viktorija Poljšakova, ki je zapela "Zalost" (L. M. Škrjanec) in "Da sem jaz ptičica" (E. Adamič). Zaključil je spored ženski zbor, ki je zapel "Žetev" (Kristan-Krabec) in "To se m' lušno zdi." Kratek nagovor je imel Milan Medvešek. Udeležba je bila dobra.

(Konec na predzadnji strani)

CANKARJEV GLASNIK

MESEČNIK ZA LEPOSLOVJE IN POUK

IV.
LETNIK
1940-1941

•
5.

številk

Božične misli

Dnevi so se vlekli kakor da so kazala na urah priklenjena z verigami in bi morala napenjati vse sile za vsako sekundo, za katero se hočejo pomakniti naprej in zdelo se je, da čas namenoma trpinči ljudi, ki so vsak dan želeli, da mine in pričakovali kaj boljšega od prihodnjega. Sedaj pa je minilo leto kakor da ni imelo dvanajst mesecev in ljudje komaj verjamejo, da je zopet Božič, ker se jim zdi, da je bilo šele včeraj, ko so pospravili lanske božične okraske in razposlali novoletna voščila. Obenem pa se čudijo, da se jim to zdi čudno, zakaj ko začno premišljati o vsem, kar se je zgodilo v teku tega leta, je videti kakor da se je vsaj desetletje stlačilo vanj.

Utajiti se pa vendar ne more, da je Božič, da se bliža Novo leto in da smo vsi toliko bližji svojim grobovom, četudi ob teh velikih praznikih ne maramo misliti nanje. Na marsikaj ne bi radi mislili letos, ker bi radi uživali slavnostne dni po starih navadah, sami se veseleči in prinašajoči veselje drugim, pozablajoči na udarce preteklosti in upirajoči oči v srečnejšo bodočnost. Na božični večer bomo prižigali lučke, razdajali in prejeli darila, prebogata v palačah, skromna v delavskih hišah in le malo koga bo bolešno zadela misel na neštete starše, ki ne morejo dati svojim otrokom niti dovolj kruha, kaj še, da bi igrali bogato obloženega Miklavža. Res, tudi za nekatere reveže bo poskrbljeno; ves mesec so nabirali po hišah, pred trgovinami, na uličnih vogalih dobrovoljne groše, obnošeno obleko in košarice z branjarjimi, da bodo tudi otroci siromakov kaj vedeli o rojstvu v Betlehemu in bodo srečni v svoji mladinski nedolžnosti. Srečni za en dan... In na Silvestrov večer bodo napolnjene dvorane po mestecih in metropolah; po odličnih gostilnah so si ljudje že pred tedni rezervirali mize, godbe bodo igrale, mladina in tu pa tam tudi starina bo plesala, s "humorjem" obdarjeni veseljaki se bodo našemili in skušali posnemati klovne, hrušč in

trušč se bo prevalil na ulice, o polnoči bodo brlizgale sirene, udarjali zvonovi, tulili rogovi in ljudje se bodo poljubovali — nekateri za res, nekateri za šalo — in si bodo voščili srečno Novo leto. Tako kakor vsako leto na Silvestrov večer ...

★ ★

Dosti je otročjega in smešnega, dosti umetnega in prisiljenega v teh načinih praznovanja, toda kdo bi ljudem zameril, kdo bi jim zavidal? Saj živi ves naš človeški rod kljub svojemu dolgemu bivanju na zemlji še vedno v svoji otroški dobi. Le majhno število članov tega plemena je prehitelo svoje sodobnike in njihovo delo je ustvarilo civilizacijo, s katero ogromna masa ne ve, kaj bi počela. Izvoljenci usode prinašajo izum za izumom, odkritje za odkritjem na dan, misleči, da pripravljajo človeštvu raj, a kakor dela otrok s svojimi igračami vse, česar starši ne pričakujejo in za kar ni bila izdelana ne žoga ne punčka, ne minijatura železnica niti imitiran klavir, tako rabijo odrasli veljaki in voditelji narodov sadove največjih umov za namene, o katerih se izumiteljem nikdar ni sanjalo ...

Da, kdo bi zavidal malim in velikim otrokom uro razposajenega veselja, ko imamo brzojav in radio, ki prineseta že zjutraj iztreznjenje z naznanilom strahot, tako odvratnih, da se človek vprašuje, ali govori oznanjevalec o pozabljenih dogodkih iz najtemnejše dobe barbarstva, ali čita najnovejšo fantastično povest s planeta v kakšnem tujem osončju.

Možje z bogatim tehničnim znanjem so se ukvarjali leta in leta, da bi dobili motor, ki ne bi moral biti zvezan z oddaljenimi viri sile in bi se mogel namestiti na voz, da bi ga gnal brez konja ali vola, veliko hitreje in ne da bi ga utrujenost ustavljala. Kajti naš čas je kričal po pospešitvi, odkar je konj dirkač začel zastajati za parnim strojem in so se ladje osamosvojile od vetra. In možje, ki se znajo pogovarjati z naravo tako, da jim izdaja svoje skrivnosti, so zgradili majhen stroj, ki pije bencin in ga ima lahko kar poleg sebe in dobili smo "voz, ki vozi sam." Drugi so popravljali in izboljševali, kajti vsak človeški sad potrebuje časa, da dozori, a danes je gazolinov motor tako mogočen, da je skoraj popolnoma pregnal konja z naših cest in na tisoče otrok te živali sploh ne pozna. Avto, kateremu so se izprva rogali, ker je bil videti ne tič, ne miš in je često pustil svojega potnika na cedilu, dirja danes po šestdeset, če je treba, tudi po sto milj na uro in za šport skoraj trikrat tako hitro, ljudje pa, ki igrajo na veliki šahovnici z usodo narodov namesto z majhnimi figurami, so spoznali, kako lahko se enak motor vpreže v municijske vozove in topove in so "mehanizirali" svoje armade, motorizirali svoje "konjeništvo," razveljavili vse stare nauke o vojskovanju

in modernizirali ubijanje in moritev. Sokarj vsakdo je videl, vsaj v premičnih slikah tanke, ki bi prezirljivo pogledali na svoje predhodnike iz zadnje "svetovne" vojne in rušijo gozdove, kjer so prvi pulili grmičevje, podirajo cele vrste hiš, kjer so oni mislili, da so se silno postavili, če so porušili eno steno in zmeljejo celo stotnijo do zob oboroženih mož v blato in kri.

Tisočletja je človek hrepenel po perutih in zavidal ptiču, ki se dviga v zrak in premaguje težo. Naposled so izumili balon in potem letalo in vnovič od prvih skromnih začetkov in ljudje, ki sodijo sadove bodočnosti po delu sedanosti, napovedujejo, da bomo — ne v daljni bodočnosti, temveč v par letih — letali kakor se sedaj vozimo po železnicah, ne manj, temveč nemara bolj udobno in ne dražje kot sedaj plačujemo železniške listke, železnice pa bodo služile le lokalnemu prometu in težkemu tovoru. Ne fantasti, ampak ljudje, ki poznajo le trda dejstva in številke, nam obetajo to in če se ozremo po zadnjih par desetletjih, jim lahko verjamemo. Letalstvo, s katerim so izumitelji mislili povečati svobodo človeštva, je v tem kratkem času bolj napredovalo kot prej znana vozila v tisočletjih in — moderni bombnik naredi v eni uri lahko več škode in pomeče več smrti iz oblakov kot včasih cel armadni zbor. Tega nista hotela brata Wright in drugi, ki so pred njima z večjim ali manjšim uspehom gradili neverjetne naprave in zapuščali zemeljska tla, da bi videli, kako je metulju in čebeli, škrlancu in orlu v višavah. Niso hoteli, niso mislili na to; toda tudi tisti, ki so gradili ceste in železnice, mostove in ladje niso mislili na armade, ki bodo lože marširale in se hitreje vozile, kadar zatrobi vojna tromba in jih pokliče na "polje časti" in prezgodnje smrti. Človeštvo je še na stopnji, na kateri mu najvišji um še ne more dati nič velikega in lepega, ne da bi samozvani "voditelji" porabili vsega za svoje sebične svrhe, tudi če mora zanje teči kri v potokih, se morajo pustošiti mesta in vasi in porušiti, kar so zgradila stoletja.

★ ★

Zato je letošnji Božič zopet krvav in milijoni ne morejo imeti nikakršnih prazničnih občutkov vpričo groze, ki ustvarja na svetu pekel in izteza svoje kremplje po vseh krajih in narodih. Pele se bodo enake pesmi kakor vsako leto ob tem času, pridige po krščanskih cerkvah bodo razlagale enake legende, na milijone jelčic, smrečic in mladih borov bo dalo svoje življenje, da se morejo po hišah in po javnih trgih in ulicah v mestih postaviti božična drevesca — saj so vedno morale padati žrtve, kadar je človek praznoval — in zadnji večer leta bo morda še hrupnejši kot druga leta, kajti v trušču se lože pozabi, resničnejša od vsega

pa bo vendar tragedija, katero preživlja — ne nekoliko v vojno zapletenih narodov, temveč ves svet, tragedija, kakršne ne omenja zgodovina od časov, ko so Huni in Tartari pustošili, požigali in klali po evropskih in azijskih deželah.

Atila je bil divjak in ni poznal nobene pravice razen svoje in zato so njegove tolpe plenile in uničevale brez obzira in razlike in pod njihovimi meči so padali otroci kakor starci, žene kakor možje; toda pozneje se je svet civiliziral in po vzajemnih dogovorih ustanovil mednarodno pravo, da se tudi v vojnem času varuje civilno prebivalstvo in se vojskovanje omeji na vojske. Ljudje so verjeli v to "pravo," ki je postalo "sveto" in če se je kdaj le neznatno prekršilo, je bila obsodba tako glasna, da jo je slišal ves svet. Toda priti je moral fašizem, da pomeče taka etična pravila med staro šaro in obnovi zakon barbarstva, da ima zmagovalec vse pravice, ki jih sam določi in da vojna ne pozna nobene razlike, ne med mladostjo in starostjo, ne med enim in drugim spolom, ne med zdravim in bolnim, ne med oboroženim in brezmočnim. Mussolinijev sin je moral povedati, kako "krasno" je bilo v zraku nad Addis Abbabo, ko so se v mestu zvijale in krčile žrtve fašističnih bomb, padajočih na "pravične in krivične." Ko je divjaštvo doseglo "uspeh" v Etijopiji, ni bilo razloga, da bi italijanski in nemški letalski "junaki" ne poizkusili ubijanja žena in otrok v Španiji, ki je bila pravo eksperimentalno polje za bodočo večjo vojno, in ker ni nihče ustavil te vrste "modernega" vojskovanja v Evropi, so bili japonski mogotci prepričani, da mora biti zanje prav, kar ni krivo za zapadne kulturonosce. Tako je sedaj požiganje bolnišnic, moritev otrok in žena, razdevanje neutrjenih mest bolj navadno kot zajtrk in večerja in etična kritika pogreznitve v divjaštvo se smatra za slabost "degeneriranih" narodov, ki se s tem izobčujejo iz "čiste, močne arijske pasme" in kažejo, kje je meja med njimi in poklicanim "Herrenvolkom."

★ ★

Tako je leta 1940 na tem "kulturnem," na tem "krščanskem" svetu — in kako more kdo komu voščiti "veselo" novo leto, ko je očitno, da ne bo leta 1941 nič manj groze kot letos in ne more nihče vedeti, kam še seže požar, na katerih odrih se bo še krvava tragedija odigravala. Pravkar je Hitler, ki je licemersko stokrat izjavil, da ne segajo njegove ambicije preko meja Evrope in označeval vsako ameriško pripravljanje za nepotrebno norost, v trenutku neprevidne prekipevajoče megalomanije zakričal: "Premagali bomo ves svet" in da bo vsak dvom izključen, je izrecno imenoval Ameriko med bogatimi deželami, ki jih "siro-

mašni" tretji rajh ne more trpeti. V takih trenutkih pijanosti je blaznež veliko bolj odkritosrčen kot v časih, kadar skuša pre-motiti in zazibati v spanje one, katerih se na dnu svojega srca boji. En tak norec lahko spravi ves svet v večjo nevarnost kot sto modrijanov in zato se tudi v Ameriki mešajo disonance med božične pesmi in hreščeči glasovi, ki jih radio prinaša preko morja, so včasih močnejši od orgel in blagovestja. Kajti tudi nam je vojna že napovedana, ne sicer s formalnostjo, kakršna se je včasih smatrala za potrebno, ampak z besedami njega, ki misli, da ga je njegov tevtonski bog določil za gospodarja sveta in z dejanji, ki so v času miru nedopustna.

★ ★

Božič je krščanski praznik, dasi segajo njegove korenine v mnogo starejše čase in je njega pomen zajet iz drugih ideologij. Tudi druge vere so poznale "neomadeževano spočetje," na primer budhizem in ideja odrešitve z žrtvijo se ponavlja pri mnogih narodih. Toda raziskavati originalnost katere koli vere za praktične namene ni verdno, kajti vse so se razvijale kakor vse na svetu, bodisi materialno ali duhovno in zato ni čudno, da se enake ali podobne legende, enaki ali podobni nauki pogostoma ponavljajo. Krščanstvo — in ne le ono je imelo skromen začetek in v svoji mladosti je bilo preganjano in zatirano, ker je bil njegov nauk revolucionaren in nevaren tedanjim oblastnikom. Njegova vera je bila vera siromakov in sužnjev in prepletena je bila s socijalističnimi idejami, primernimi seveda ne sedanjemu veleindustrijskemu svetu, temveč toliko primitivnejšim razmeram tedanje dobe. Iz onih skromnih začetkov se je pa razvila mogočna organizacija, ki po številu svojih pristašev tekmuje z budhizmom in mohamedanstvom in vpliva s svojimi institucijami in s svojo duhovno silo na milijone sledbenikov, tako da se ves zapad že davno imenuje "krščanski svet." Res je, da se je krščanstvo v teku stoletij zelo izpremenilo, kar je dovedlo do nešteti razkolov; ne v pravoslavju, ne v katoličanstvu in tudi v protestantskih cerkvah ne najdemo več prvotnega rebeličnega duha in ne slišimo tistega apela na zatiranje in zaničevane, ki je označeval prvotno dobo; toda v glavnem je njegova filozofija še vedno taka kakršna je bila v začetku; "ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe" še vedno velja v teoriji in ista teorija ni zavrgla besede o meču, od katerega pogine tisti, ki ga nosi.

Kako je mogoče, da je na tem svetu zdivjalo barbarstvo, ki ima komaj primere v zgodovini in da je nekdanja mogočna krščanska cerkev postala brezmočna kakor nebogljen otrok in gredo krvavi dogodki preko nje kakor da je ni? Po ponosnih katedralah

in po skromnih vaških cerkvicah pojo "Pax hominibus, qui sunt bonae voluntatis," a dasi človek ne more verjeti, da ni ljudi dobre volje na svetu, je mir izginil zanje kakor za tiste, ki so hudobne volje. In človeku v cerkveni ladji se zdi, da so besede, ki jih izreka mož pred oltarjem in jih ponavljajo pevci na koru brez pomena, bolj brez pomena kot pesem, ki jo fant na vasi zapoje svojemu dekletu pod oknom. Kako je mogoče?

★ ★

Ej, marsikaj se je zgodilo s krščanstvom od tistih časov, ko je imelo svoje mučenike in ko še noben Konstantin ni videl "znamenja na nebu." Ampak tudi če se ne bi bilo zgodilo vse, kar se je v teku stoletij moralo zgoditi, ker imajo razmere svojo moč, bi hodil svet po svojih potih; če bi vsi nekdanji ideali krščanstva ostali neskaljeni, pa bi nesrečna mati porodila Hitlerja, kakršnega poznamo in bi se dal nemški narod zapeljati kakor se ga je vsaj velik del dal, bi bila kljub najčistejšemu krščanstvu Čehoslovaška izdana, Poljska pogažena, Danska, Norveška, Nizozemska in Belgija ugrabljena, Francija zbita in ponižana in z Anglijo vred ves svet ogrožen.

Krščanstvo je pridigalo in se zanašalo na moč svojega nauka. A vsa ta moč ni mogla zabiti topov, ne ustaviti tankov, ne izpremeniti bombnikov v koristna mirovna letala. To je tragedija vseh nauk, ki hočejo dobro pa mislijo, da je vsa moč v njih.

Stara pesem in človek jo je toliko godel, da se je je sam skoraj naveličal. In vendar se zdi, da jo bo treba ponavljati in peti vse glasneje, preden jo bodo slišali in sprejeli vsi, katerim je namenjena in katerih se največ tiče.

★ ★

Važnost ideje je tako velika, da je še noben pesnik ni preveč slavil. Brez nje bi človek še vedno živel v kamni dobi in bi bil bolj podoben živali kot bitju, ki si je prilastilo ime "homo sapiens." Vsemu napredku so ideje kazale pot. Pred vsakim dejanjem je bila ideja, ki je odpirala oči in vodila roke. Ideja je bila mati največjih stvoritev človeka in je svetila vsakemu izumu. Toda bila je tudi botra zločinom, majhnim, s katerimi se navadnemu detektivu ni bilo treba mnogo ukvarjati in velikim, ki so oropali in zaslužnili cele narode.

Ampak ideja, dobra ali slaba, visoka ali nizkotna le navaja in uči, a sama ne ustvarja in ne izvršuje. In vsa njena moč se skrha, če so sovražne razmere močnejše od nje. V stvarnem življenju odločuje stvarna moč. Vse nacijsko gobeždanje o visokem poklicu nemškega naroda in o malovrednosti drugih, vse obtoževanje versajškega miru in tarnanje zaradi "siromaštva"

Nemčije ne bi bilo moglo uničiti Varšave in potlačiti Petaina na kolena, če ne bi bili naciji naredili iz Nemčije kljub njenemu "siromaštvu" ogromnega arzenala, če ne bi bili organizirali vohunstva in izdajništva po vsem svetu in če ne bi bili mogli poslati nad slabейše dežele vojne mašine, kakršne še ni bilo na zemlji. Proti takemu aparatu je vsaka filozofija in vsaka vera brezmočna, tudi če je iskreno prepričana, da jo vodi sam sveti duh. Več dokazov kot so jih podala zadnja leta in jih še podajajo dan na dan, pač ni treba.

Grozot, ki se odigravajo pred našimi očmi v vojni, ki je veliko bolj "svetovna" kot ona, ki se je končala pred dva in dvajsetimi leti, ni ukazal noben graniten, neizpremenljiv zakon, ampak izšle so iz razmer, v katerih je tiranstvo dobilo moč v kremplje in jo izrablja na svoj način. Ustaviti in odpraviti jih ne more nobena filozofija in noben nauk, če ni podprt z močjo, ki se more uspešno kosati s silami roparjev in morilcev. In kar velja za eno vojno, velja za vse — odpravile jih ne bodo nobene teorije in večnega miru ne bo ustanovila nobena gola ideja, ampak le moč, ki bo sposobna za ustvarjenje takih realnih razmer na naši zemlji, da klanje v njih ne prinese nikomur koristi in zadoščenja in postane nemogoče.

Enakrat, pred davnimi leti je bilo mlado krščanstvo na taki poti, a ko se je iz njega razvila cerkev mogočnih, jo je zapustilo in s tem je izgubilo svoj pravi pomen in namen na tem svetu. In izgubilo je moč, ki ga je vabila v njegovi revolucionarni mladosti. Prilika je minila in nikdar več je ne bo moglo porabiti. Drugi bodo morali izvršiti nalogo in izvršili jo bodo tedaj, kadar spoznajo možnosti krasnega življenja in doslej še komaj naslučenega napredka za vse prebivalce tega planeta, razmere, v katerih se tako višje življenje lahko ustanovi, in pot, ki drži do takega cilja. In kadar si ustvarijo moč, ki bo mogla uresničiti take razmere.

★ ★

Kdaj se odpre dovolj oči in sklne dovolj rok za boljšo bodočnost našega rodu? Trpljenja je bilo dovolj in žrtev in ponižanja in sramote, dovolj vzdihvanja in pričakovanja in upanja v čudeže. Poezija Božiča je lepa in lepa povest o vstajenju in še tisti, ki dvomijo več kot verujejo, radi prižigajo lučke na drevesu in se vesele bleščečih otroških oči. Toda vse te lepote niso izpolnile nobene obljube na zemlji, kajti na tem svetu potrebuje človeštvo dejanj, ki jih samo izvrši, da doživi svoj Božič in svoje Vstajenje.

Klic se vrača k zatiranim in zaničevanim, katere je učil in pozival tisti, čigar rojstvo slave sedaj mogočni in oblastni ...

Slavospev Soncu

ANTON DEBELJAK

SONETNI VENEC

1.

Sosvetja že kedaj, o Sonce sveto,
neznani Snóvos osnoval je v zvezo,
pravlačnost jim podal, podal je pezo:
"Naj vsak do konca prede nit pričeto!"

Zasuče v prostor krogel se nešteto,
posamezne pa, joj, zgreše potezo,
da druga v drugo trči s strašno jezo:
udar ustvari manjših obel četo.

Ozrimo se na zemeljsko povirje
(slučajna nuja ga je zaplodila):
vse polno žil vrvra, tvoreč močvirje.

Iz rek-svetov tako se tke vsemirje.
Telesa, kamor že so tod blodila,
luč tvoja blagodejna je vodila.

2.

Luč tvoja blagodejna je vodila
neznansko se dreveče prekucuhe,
spremljala stalno grozne njih izbruhe,
pa dalje, dalje sama se podila.

Miljone lednih let ko je brodila
svojat ognjena skoz prostore gluhe,
že Zemlji so prešle najhujše muhe,
ji skorja več nikjer se ni smodila.

Skrivnostni Snovos vanjo seme stavi:
žival, rastlina, glej, se je splodila ...
Nazadnje človek se na njej pojavi.

Miljon še švigne let. Na kraj oktobra
v zakotni vasi moja mati dobra
atomčka-mene je tedaj rodila.

3.

Atomčka-mene je tedaj rodila
—če točno stvar premislim na vse konce—
le životvorna tvoja moč, o Sonce:
tako je Veda slavna razsodila.

Brez tebe ne biló bi lotke-asfodila.
Brez tebe ne biló bi Jenka Šmonce.
Bi ne biló gorenjske naše Ponce,
ne ribe, raka, kukca, krokodila.

To sluti, skoraj ve že vsak gorjanec.
A nekaj ni mu morda razodeto,
kar je dognal učeni Finsen, Danec:

nevidnim žarkom gre oblast ogromna!
Beseda moja njej na čast je skromna.
Vse moje bitje pa je ž njo prežeto.

4.

Vse moje bitje pa je z njo prežeto,
z nevidno tvojo vsemogočno dušo.
Tako napaja mahovito rušo
mi Vesna z vlago, iz oblaka vzeto.

Ko vse se kmetu zdi kedaj zakleto
v poletju z neprestano silno sušo,
ko žgoči žar umetnico grmušo
pustiti sili pesenco začeto ...

še vendar vedno zemlja je zamokla,
čeprav oko le zre mi tla razpokla
pa vseokoli posušeno čreto.

Tako čarobna tvoja sila nema,
božansko Sonce, venomer prevzema
otroško dušo mojo, v tebi vneto.

5

Otroško dušo mojo, v tebi vneto,
že zmlada je zamikal dneva žar,
omamil jo svetniški kolobar,
vabeč na stolbo jo, visoko vzpeto.

Začuti včasih druga nprav se zmleto,
ko križa bliskov nagli se udar,
ko v selu zublje neti sam vihar
in mu potuho daje suho leto.

A meni drago zono plamen zbuja;
povznaša to me, kadar zagorava;
sladi mi strela, naj si bo še huja.

Ta čar iz tebe, Sonce, poigrava.
Prirodi moji—taka nje je sila—
svetloba tvoja trajno je godila.

6.

Svetloba tvoja trajno je godila.
Saj ti si, Sonce, sam Ahura-Mazda,
stooka tvoja pažnja, beli gazda,
temin duhove spešno je krotila.

Resnica gola zmeraj mi je mila,
idol prejasni pesnika Gorazda!
V pogodbi slednji stavek—ostra brazda,
nezbriso, kar sta dva se pogodila.

Nekdaj si kaznil zakonov kršilca,
preganjal lenega postav vršilca,
ti ščit besede dane in zvestobe.

Čuj krik iz blazno-lažne našes dobe:
Presvetli, da bi tvoja roka čila
prikazni zle vsevdilj od nje podila!

7.

Prikazni zle vsevdilj od nje podila
—od naše zemlje—naj bi tvoja zarja.
Mogočnega je nam potreba carja,
da ga ne bo nobena sla motila.

Naj spoštovanje bi pri vseh budila
postava tega sončnega vladarja,
naj vsakega kričača pa sleparja
globoko bi v temnico posadila.

A kam je Ahrimanu dlan posegla
čez našo dušo, na žebljè razpeto!
Mrakota mrzla krog in krog je legla.

Na sončni obli, hostiji vsemira,
glej, prisenan gomara trup vampira,
enakomerno jo držeč objeto.

8.

Enakomerno jo držeč objeto
vampirov vamp zastira zlato pločo,
na zemljo spē pogubnosno točo,
draginjo, od napuha vso prevzto.

Usipa kugo, glad, vojskó prekletó,
potres, požar, povodenj, bedastočo,
vse vrst uime nad uborno kočó,
kjer najbolj lačno ljudstvo bo zadeto.

“Dažd bog!” molili stari so Sloveni
(bogastvo daj!—ta kratki vzdih pomeni).
Nazadnje so še Dažbog Soncu rekli.

So črni psi zdaj, Dažbog, te zatekli?
V najslabših dneh še nada hodi z mano:
veljava tvoja raste neprestano.

9.

Veljava tvoja raste neprestano,
čeprav vrstnikov vre čez Sinje polje
(deset milijard ima jih res veselje?)—
No, meni eno zgolj je Sonce znano.

Miljone staršev med ljudi je dano,
častiti vse pa nihče nima volje.
Saj ene starše vsak pozna najboljše
in rodno mater eno vsak izbrano.

Jaz eno Sonce sebi sem izvolil,
nekdaj poganski rod ga mnog je molil,
spoštljivo ga v bojazni klical: Oče!

Edinstveni ti Dažbog iz vsemira,
kot sončnica se za teboj ozira,
srce moža le za teboj mi hoče.

10.

Srce moža le za teboj mi hoče,
Srce neskončno našega svetovja,
kdo ve vse tajne tvojega žarkovja,
ki ven in ven med nami snuje vroče?

Prostorje s svitom nam in čas odmerjaš,
vse naše delo vodiš in nedelo,
da kar najboljši bi potek imelo.
A koga kdaj le za plačilo terjaš?

V davnini so ti čast izkazovali,
ti pšeno, jagnje, dete žrtvovali.
S kulturo kult pa hitro nazaduje.

Moj um poklanja, Sonce, se ti mirno,
a vrelo ko v pračasu ljudstvo verno
odlik iskreno tvojih se raduje.

11.

Odlik iskreno tvojih se raduje.
Kot nam telo zdravi tvoj vid veseli,
tako naj nam še dušne rane celi:
saj veš, nezreli plod kaj rad boluje.

Človeštvo pa današnje še mladuje.
Ljudje drug drugemu bi vse oteli,
četudi z malim bi lahko živeli:
nikomur ni potreba, da gladuje.

Sezóri pamet nam ko grozd jeseni,
modrostno Sonce, da ne bomo sužnji,
da znosno bo sožitje vseh zemljanov.

Da vsak veljak kroti pohlep pekleni,
to prošnjo k tebi v naši dobi služni
neznatni stvor na zemlji poje vdano.

12.

Neznatni stvor na zemlji poje vdano:
Nič več ni človek hlapec sočloveku,
na grudo vklet, izdan prirode teku,
vkovan na delo, nikdar dokončano.

Nič več osvetje v dvoje ni razklano,
od zore v mrak ne joče več po leku,
otrok sesa pri majki zdravje v mleku,
ime "tlačan" na vek je pokopano.

Da te besede več ne bodo mrtve,
da nehajo se nepotrebne žrtve,
iz dna globin vsa moja misel stoče.

Za to bo treba dosti še razvoja,
za to potrebna, Sonce, moč je tvoja.
Ceniti tebe ni dovolj mogoče.

13.

Ceniti tebe ni dovolj mogoče.
Praum, iz nam neznanega namena
ti dal je moč, pozvati iz kremena
duhovno bitje, ki čeblja in joče.

Praoče ti človeškega plemena
si spremil ga iz hladne jame v koče,
pa od glasov brez pravega pomena
do govorce, milo zdihujoče.

Še mnogi so ostali rogoborci,
mučilci, odrtniki, krvoseši.
A ko prežgo jim drob nebesni kresi,

skalé iz njih mi bratje mirotvorci.
Da možnost to nekdo mi zamuje?
Ugled tvoj, Sonce, previsoko sluje.

14.

Ugled tvoj, Sonce, previsoko sluje,
da nade v te bi meni se zrahljale.
Pečen iz ila, izklesan iz skale? —
trdota zdaj v človeku še zmaguje.

Ko gmoto prepojé mu bistre struje,
značaje v čiste pretope kristale,
otrebijo jih troske zaostale —
takrat na zemlji raj se nam osnuje.

Te krepke vere, upa in ljubezni
ne stro usode mi viharji jezni.
Izpoved svojo zrem pozab oteto.

Teh mojih želj ne prevariš prešerno,
ki osvetljuješ širno in predirno
sosvetja že kedaj, o Sonce sveto!

15.

Vodilo

Sosvetja že kedaj, o Sonce sveto,
luč tvoja blagodejna je vodila!
Atomčka-mene je tedaj rodila,
vse moje bitje pa je z njo prežeto.

Otroško dušo mojo, v tebi vneto,
svetloba tvoja trajno je godila,
prikazni zle vsevdilj od nje podila,
enakomerno jo držeč objeto.

Veljava tvoja raste neprestano,
srce moža le za teboj mi hoče,
odlik iskreno tvojih se raduje.

Neznatni stvor na zemlji poje vdano:
Ceniti tebe ni dovolj mogoče,
ugled tvoj, Sonce, previsoko sluje.

Dostavek

Nekatere besede v sonetnem vencu "Slavospjev Soncu" utegnejo biti temu ali onemu čitatejlu neznane. Na primer

v prvem sonetu: Snóvos; to je prvotna grška oblika za "nóos" ali "nû = čut, um, razum, pamet, duh, preudarnost, razsodnost, previdnost. Slutim, da je praserodna s slo-

vanskim izrazom "snov." To bi bilo zanimivo naključje, po katerem bi se razodevalo, da so čuteča bitja nastala iz tvarine, iz tvari, gmote, materije, snovi.

V tretjem sonetu: šmonca, gorenjsko ime za šimen, je naslov povesti drja. Ivana Preglja o pesniku Simonu Jenku.

Lotka-asfodil = zlati koren.

V četrtem sonetu: Čreta = trst, trstičje,

rogoz, biček, močvirnat kraj; primerjaj narodno pesem: V čreti mrzla voda 'zvira.

V petem sonetu: zagorava = za goro se neslišno blisketa, se pobliskava, plamika, brganti (kresniki, obilnjaki, kombali) se sekajo, zarnice (drnice) igrajo.

V šestem sonetu: Gorazd = prvotno pesniško ime Antona Aškerca.

Lakomna mlekarica

MIHAJLO ZOŠČENKO

NEKA ŽENSKA, VDOVA, po poklicu zobozdravnica, katero poznam, je prišla do sklepa, da se poroči. Reči moram, da dandanašnji ni kar tako lahko, omožiti se, zlasti ne za intelektualno žensko, ki si želi kolikor toliko inteligentnega moža, ki bi z njo duševno harmoniziral.

Očividno je, da ni mnogo za zakon pripravnih mož intelektualne vrste. To se pravi, nekoliko jih je, seveda, toda nekateri izmed teh so že oženjeni, ali imajo po dve ali tri družine, ali trpe zaradi slabega zdravja, kar ni posebno poželjivo za zakonsko življenje.

Tak je bil položaj, ko je ta vdova, moja prijateljica sklenila, da se poroči. Svojega prvega soproga je izgubila pred enim letom, ali morda je bilo pred dvema leti. Umrl je za jetiko.

Izprva je jemala vso stvar lahko. Morda je od začetka mislila: "Kaj je na tem?" Toda kmalu je spoznala, da je bilo mnogo na tem. Videla je, da za zakon pripravniki moški ne tekajo okrog v tropah. In tedaj je začela obžalovati možovo smrt. Žal ji je bilo vse leto, ali nekaj takega in potem je pripovedovala svoji mlekarici—to se pravi, ženi, ki je prinašala mleko v njeno stanovanje—o svoji tugi. Ker je njen mož umrl za jetiko, se je moja prijateljica začela brigati za svoje zdravje in se je hranila kolikor je bilo mogoče dobro. Vsak dan je popila dva poliča mleka. Od tega je postala precej rejena in njeno zdravje je bilo res znamenito. To je bil morda razlog, da so ji prihajale vsakovrstne lahke in zračne misli o zakonu.

Tako je pila mleko nekako leto dni, bolj

in bolj utrjujoča svoje zdravje in, poleg drugih reči se je pogovarjala z mlekarico, kakor pač se dve ženi razgovarjata o svojih privatnih zadevah.

Ne vem, kako se je v resnici pričelo. Morda je prišla v kuhinjo in začela brbljati. Nemara je začela s tem, da postaja hrana draga, da je mleko nekam vodeno in da ni mnogo moških za ženitev. Na to je menda mlekarica odgovorila: "To je res; karkoli imamo drugega, teh res nimamo mnogo."

Zobozdravnica je na to dejala:

"Moji dohodki so dokaj dobri. Vsega imam—stanovanje, pohištvo, denarja. Kar se mene tiče, jaz na vse zadnje nisem grdoba. Pa vendar, zdi se, da ne morem priti do druge poroke. Videti je, da bom morala dati oglas v liste za soproga."

"Jaz ne vem, kako bi bilo s časniki," je odgovorila mlekarica, "toda izmisliti moramo nekaj, to je gotovo."

"Na koncu konca," je omenila zobozdravnica, "tudi denarja mi ne bi bilo žal. Plačala bi tistemu, ki bi me seznanil s primernim moškim."

"Koliko pa bi plačali?" je vprašala mlekarica.

"To bi bilo odvisno od moškega," je odgovorila zdravnica; "če bi bil intelektuallec in bi bil pripravljen, da me poroči pri notarju, no, plačala bi trideset rubljev brez pomisleka."

"Trideset rubljev ni dovolj," je odkimala mlekarica. "Če mi date petdeset, pa uredim stvar. Jaz imam moža, ki vam bo všeč."

"Ampak morda ni intelektuallec?" je vpra-

šala zobozdravnica. "Morda je kakšen pometlač."

"Zakaj pometlač? Zelo intelektualen je. Mož je električar."

"Dobro torej," je dejala vdova, "tedaj me seznanite z njim. Tukaj je deset rubljev na račun."

In s tem sta se razšli.

Povedati moram, da mlekarica v resnici ni vedela za nobenega primernega moškega, razen njenega soproga. Toda možnost, da zasluži čedno svotico jo je razgrela, pa je začela v glavi obračati, kako in s kakšnimi sredstvi bi mogla izmamiti ta denar iz zobozdravnice. Tako je odšla domov in povedala svojemu možu, da bi mogla dobiti petdeset rubljev na lahak način in brez sitnosti ali težav. Pojasnila mu je ves položaj. Razložila mu je, kako bi ga predstavila tej bogati zobozdravnici in kako bi ji ta izplačala obljubljenih petdeset rubljev.

"Če pride do skrajnosti," je dejala, "greš lahko z njo k notarju in se vpišeta kot mož in žena. Dandanašnji ne delajo take reči nobenih težav. Danes se vpišeta kot mož in žena, jutri ali pojutrišnjem se pa mašina obrne nazaj."

Mlekaričin soprog, dokaj ličen mož z majhnimi brki je rekel:

"To je izvrstna ideja. Jaz sem vsak čas pripravljen, sprejeti petdeset rubljev za nič. Drugi ljudje bi delali cel mesec za tako svoto. Iti k notarju za to, to je igrača."

Dan ali dva pozneje je mlekarica predstavila svojega moža zobozdravnici. Ta je bila zelo zadovoljna in je plačala obljubljenih petdeset rubljev brez vsakega obotavljanja.

Nato se je mlekaričin soprog, ta lični mož z malimi brki brez zamude vpisal z zobozdravnico kot mož in žena in se preselil v njeno stanovanje. Tam je živel pet dni, teden, deset dni. Naposled je prišla mlekarica k njemu. "No, kaj pa bo?" ga je vprašala.

"Ej," je odgovoril električar, "premisli sem si to reč o povratku. Jaz ostanem pri zobozdravnici. Tako ali tako—zdi se mi bolj zanimivo tukaj."

Nato je, kajpada, dobil dobro zaušnico za svoje zoprno obnašanje, toda to ni izpremenilo njegovega sklepa. Ostal je pri zobozdravnici in ta, ko je slišala vso storijo, se je smejala in dejala, da lahko smatrata slučaj za zaključen, ker ni bilo nobenega prisiljenja, temveč popolna svoboda izbire.

Mlekarica je seveda prišla še enkrat ali dvakrat v stanovanje in naredila silno rabuko, zahtevajoča, da se njen mož vrne, dosegla pa ni ničesar. Nasprotno—povedano ji je bilo, da naj ne prestopi več tega praga in tako je izgubila dobro odjemalko svojega mleka.

(Prevedeno iz ruščine. Zoščenska smatra kritika za najboljšega živečega ruskega humorista.)

Ernest Bevin, M. P.

PO VSEM ANGLEŠKEM časopisju, po vseh revijah se neprenehoma ponavlja ime ministra dela in narodne službe, ime, ki je bilo še pred kratkim znano le onim, ki so se zanimali za delavsko gibanje in za delavsko stranko v Angliji. Kadar koli se sedaj omenja to ime, se izreka z nenavadnim spoštovanjem, s svetlimi upi in največkrat s skoraj neangleškim entuzijazmom. Angleška Delavska stranka je imela—in še ima—dosti briljantnih članov; Bevin ni bil nikdar označevan s to besedo in sam bi jo najbrže odklanjal, kajti enostavnost in skromnost sta glavni karakteristiki njegovega značaja. Njegovo delo pa govori drugače in potrjuje, da ni mogel priti boljši

mož na mesto, katero je sprejel, ko je pokojni Chamberlain, žal prepozno odstopil in se umaknil Churchill. Delavska stranka je ves čas strogo obsojala Chamberlainovo politiko, toda Bevin je prepuščal besedo drugim tovarišem—vse do prvega maja letošnjega leta, ko je v njem tako prekipelo, da ni mogel molčati. Tedaj je neusmiljeno zbičal vlado, ki "vodi obstrukcijo, ne pokaže nobene agresivnosti, nima nikakršnega poleta, ampak je sama s seboj zadovoljna." Kakor grom so odmevale njegove besede: "Angleški delavski razred hoče, da zmagamo v tej vojni, ker ve, da je njegova svoboda na kocki." In zaključne besede njegovega

govora se sedaj ponavljajo povsod, kjer beseda nanese na vojno: "Give Hitler hell!"

Ta govor je naredil po vsej Angliji tak vtis, da je, ko je Churchill prevzel predsedstvo vlade, vsa dežela tako rekoč soglasno zahtevala imenovanje Bevin. In ko je sprejel ponudeno ministrstvo, je označil svoje stališče z besedami, ki so izključile vsak dvom: "Jaz upam, da ne bo vojna vlada dovolila nobenim izkoriščevalnim interesom, nobenim profitom in ničemu, da bi se ovirala največja mogoča produkcija. Če je to politika vlade, bom prosil svoje ljudi, da dela vsak kakor sto hudičev."

Bevin in Churchill nista bila vedno prijatelja. Ob času generalne stavke leta 1926, v kateri je Bevin igral vodilno vlogo, je Churchill kot finančni minister mislil, da mora vlada za vsako ceno varovati svojo avtoriteto in Bevin mu tega do zadnjega ni odpustil. Toda v sedanjem položaju ne dovoli, da bi taki spomini ovirali tesno sodelovanje, brez katerega bi bilo uspešno delo nemogoče in cilj nedosegljiv. Kadar govori s Churchillom, ga imenuje—kakor člani svoje organizacije—tovariša, v svojem jeziku: "mate."

Bevinu ni bila ob rojstvu pred približno šestdesetimi leti obljubljena ministrska bodočnost. Luč tega sveta je uzrl v mali vasi Winsford v koči, ki se skoraj ne bi mogla imenovati kmečka, kajti njegov oče je bil kmetijski delavec brez posesti. Tam je bila doma revščina, ki ni dajala ne staršem, ne otrokom nikakršnega upanja. O njegovi materi pravijo, da je kljub vsemu siromaštvu kazala veliko neodvisnost mišljenja; bila je delavna v metodistični organizaciji, ki je v tistih časih veljala za radikalno in zato so tudi njo smatrali za puntarsko ženo. Verjetno je, da je po njej podedoval svoj značaj. Toda ona je umrla, ko je bil še majhen otrok in spominja se le malo, razen tega, kar so mu o njej pravili sorodniki in sosedje.

Ko je dovršil četrti razred vaške šole, je moral prevzeti skrb sam zase in se je—komaj desetleten fant—vdinjal na neki kmetiji, kjer je poleg hrane in postelje zaslužil velikansko mezdo, dvanajst centov na teden. (V naših krajih se je v tistih časih tudi računalo s krajcarji in za mlatiče in žanjice ni bilo deset do dvajset krajcarjev in morda še "frakelj" žganja nič nenavadnega.)

Ernestu pa vendar ni bilo namenjeno, da

ostane vse življenje kmetijski delavec. Ostal je na farmi par let, dokler si ni prihranil toliko, da je mogel pogledati "svet." Življenje ga je zgodaj dobilo v pest in mu vteplo samostojnost, katero drugi dosežejo šele v zrelih letih, nekateri pa nikdar ne. Pospravil je svojih par krp in jo odmahal v Bristol, iskat svojo srečo.

Začel je svojo novo "karijero" v neki restavraciji kot kar bi pri nas rekli "piccolo." Potem je dobil delo v neki trgovini. Službe je menjal, kakor so prilike nanesle. Da pa ni zapustil mesta, je bil glavni razlog ta, da je hotel izpopolniti svoje znanje, s katerim vaška šola ni bila zelo radodarna. Prav tedaj se je razvilo gibanje za večerne šole za odrasle in fant se je poslužil te priložnosti. Učenje je zbudilo tudi zanimanje za politiko, pa se je pridružil angleški socialistični stranki, kar ga je potem navedlo, da je študiral z veliko vnemo gospodarska vprašanja.

Strokovno gibanje je bilo takrat v povojih, a zanj je bilo takoj privlačno. Na eni strani so mu njegove študije kazale to pot, na drugi pa je bila tam prilika za boj. In kmalu so vodilni tovariši, Ben Tillet, Henry Hall Bell in drugi spoznali, da tiči v njem več kot bi bilo soditi le po videzu. Niso se motili, ko so ga povabili na aktivno delo v organizaciji. Njegovemu neumornemu—nekateri pravijo "skrajno trmastemu"—delu je največ pripisati, da se je v teku let razvila Unija transportnih delavcev, kateri se je pridružilo 37 strokovnih društev in je danes največja delavska organizacija na svetu.

Ob koncu zadnje vojne je bil Bevin povabljen, da vstopi v ministrstvo rekonstrukcije. V odboru, ki je imel nalogo, povrniti industrijo iz vojnih v normalne razmere so bili ugledni industrijski in finančni voditelji in gospodarski izvedenci. Temu odboru je bilo predloženo poročilo posebnega odseka, ki je študiral denarno povojno politiko in priporočal čim hitrejšo vrnitev k zlati veljavi. Priporočilo je bilo odobreno z eno samo izjemo. Ta izjema se je imenovala Ernest Bevin. "Če to storite," je dejal, "vsilite angleški industriji pogubno deflacijo, ki bo imela za posledico najresnejše industrijske zmede." Bevin je ostal v manjšini. Veliko izprtje v premogovni industriji in generalna stavka leta 1926 je pa pokazala, kako prav je imel edini član odbora, ki takrat ni soglašal z večino. In marsika-

teri izvedenec je tedaj obžaloval, da ni poslušal njegovega svarilnega glasu in posvetil večjo pažnjo njegovi analizi.

V svoji organizaciji je Bevin po vojni napel vse moči, da naredi red v zmešnjavi, ki jo je vojna neizogibno porodila. Zlasti se je trudil za zboljšanje položaja pristaniških delavcev. Delavci v Londonu so leta 1920, ko je denarna vrednost zelo padla, zahtevali štiri dolarje na dan in 44 ur dela na teden. Vlada je uvedla preiskavo in Bevin je zastopal delavce pred sodiščem. Njegov nasprotnik, kraljevski svetnik, je svojo zvižanost pokrival z veliko sladkostjo, ki pa Bevina ni prevarila. Eno in dvajset dni je govoril, izpraševal priče in dokazoval opravičenost delavskih zahtev, katere je raztegnil na delavce v vsakem angleškem pristanišču, a na koncu se je zdelo, da je bil ves njegov trud zaman in da je izgubil bitko. Njegov nasprotnik je poklical za pričo profesorja Arthura L. Bowena iz Cambrida, ki je slovel kot najbolj merodajni socijolog in statističar in ta je "dokazal," da delavec s poprečno družino prav lahko izhaja s plačo, kakršna je tedaj bila v veljavi, če le njegova žena kuha hrano, ki obsega potrebne kalorije in vitamine, namesto da bi sledila svojim navadam. Dva dolarja in pol je tedaj dovolj, da prehrani čez teden moža, ženo in tri otroke. Bilo je očitno, da je izvedenec dokaz naredil velik vtis na sodišče.

Bevin je čutil, da mora razveljaviti ta "dokaz." Ko je vso stvar temeljito pretehtal, je s svojimi pomočniki izračunal, koliko faktične hrane je treba za množino profesorjevih kalorij in vitaminov. Potem je kupil živež in ga drugo jutro dal skuhati. Vzel ga je s seboj na sodišče. Najprej je razložil, kakšno delo morajo opravljati pristaniški delavci, potem je vprašal profesorja, ali je sam poskusil hrano, o kateri je trdil, da zadostuje za delavca. Izvedenec je dejal, da je, toda priznati je moral, da ni v tistem času delal nič drugega kot da je malo brskal po vrtu. Tedaj je Bevin pokazal sodišču kuhano porcijo, ki je bila pripravljena v vzornih okoliščinah, kakršnih nimajo delavske žene v svojih kuhinjah in z govorom, ki je trajal enajst ur zbral vse argumente, ki so razcefrali vso impozantno profesorjevo statistiko. Vtis je bil tako mogočen, da je sodišče priznalo štiridolarsko minimalno plačo za vsako angleško pristanišče in obenem priporo-

čilo odpravo neorganiziranega dela v pristaniških in ustanovitev razsodišč.

Ta zmaga je postavila Bevina na vrhunec v delavskem gibanju. Olajšala mu je delo za združenje raztresenih unij in leta 1922 je bil izvoljen za glavnega tajnika Zveze transportnih delavcev. Na tem mestu je ostal, dokler ni —obenem z majorjem Athleejem in Morrisonom—sprejel vabila za vstop v vlado. Njegova organizacija šteje sedaj 850,000 članov in ima štiri milijone dolarjev v rezervnem skladu.

Vstop delavskih članov v vlado je povzročil velike izpremembe v vsem poslovanju. Kadar potrebuje na primer Bevin kaj od kakšnega drugega ministrstva, ne začne z dolgoveznim dopisovanjem, s katerim se vsaka stvar zavleče, da včasih ni nič več vredna, kadar je rešena, ampak gre v nasprotju z vsemi tradicijami sam k dotičnemu ministru in zadeva se reši brez formalnosti in brez zavlačevanja.

Bevin je videl, kako je nacizem zatrl v eni, pa v drugi, pa v šesti deželi tiste, ki so bili njegovi sodrugi in noče, da bi se kaj takega zgodilo tudi v Angliji. Njegova moč v teh izjemnih razmerah je velika in rabi jo z nemajnim namenom, da skrha hitlerizem. Zato zahteva od vsakega, da napne vse svoje moči za zmago, sam pa daje zgled. Včasih je imel navado, da je ob sobotah pozabil na delo in šel s svojo ženo večerjat v kakšno gostilno, potem pa poslušat godbo, ali gledat kakšno igro. Sedaj je ta navada položena na polico in nobene razlike ni zanj med petkom in nedeljo. Ob devetih zjutraj je v svojem uradu v domu Montagu, v Whitehallu in pogostoma se njegov delavnik konča po polnoči.

Ne le med delavstvom, ampak tudi med drugimi sloji je razširjeno mnenje, da bo Bevin prihodnji ministrski predsednik. Sam se danes ne ukvarja s tem vprašanjem, kar pa nikakor ne pomeni, da ne misli na bodočnost, dasi pravi, da je prva naloga, zmagati v sedanjih vojni. Kakor vsa delavska stranka in kakor vsi misleci v deželi pa dobro ve, da se bodo morale po vojni izvršiti izpremembe, o katerih so pred vojno mislili, da tiče v daljni bodočnosti. Z ozirom na vojne potrebe so delavci na poziv svoje stranke začasno žrtvovali mnogo svojih pridobitev (a socijalistični ministri tudi kapitalistom ne prizanašajo), a zavedajo se, da se jim bo po vojni moralo ne le vrniti vse, ampak da se bo moral ves položaj

delavstva izpremeniti. Najprej zmaga in potem, kot je dejal Harold Laski, "bomo začeli graditi prvo demokratično socialistično drža-

vo modernega sveta." Tedaj bo tudi Bevinu določena njegova največja in najvažnejša naloga.

Slovenske ustanove v Clevelandu

Zbira in urejuje Ivan Jontez

Zarja II.

Povedano je že bilo, da se je "samostojni pevski zbor Zarja" organiziral zaradi razkola v originalnem, socialističnem pevskem društvu "Zarja," kateremu je odvedel 33 pevcev in pevk, med njimi najboljše soliste, n. pr. Louisa Belleta (tenor), Franka Pluta (bariton), Josie Milavec (alt), Mary Ivanush (mezzo-sopran) in Antoinetto Simčič (sopran). Iz takega pevskega materijala se je tako rekoč moralo razviti nekaj dobrega, za naše razmere celo izrednega. In novo pevsko društvo je pod vodstvom Johna Ivanusha res doseglo častno mesto med vsemi slovenskimi pevskimi društvi v Ameriki, pri čemer gre mnogo zasluge tudi nekaterim vodilnim pevcem, zlasti Belletu, Plutu in Ivanushevi. To, kar je doseglo to društvo, — do zadnjega prištevano med napredne zборе — je bilo višek na našem pevskem polju — vrhunec, katerega ni doseglo nobeno drugo naše pevsko društvo in na katerem se je vzdržalo do konca.

Samostojna "Zarja" — ker se nobena prizadetih skupin ni hotela odreči originalnemu imenu, smo imeli poslej dve "Zarji," samostojno in socialistično — je bila ustanovljena dne 11. junija 1930. Ob ustanovitvi je imela 45 pevcev in pevk. Pevovodja je bil John Ivanush, ki je obdržal to pozicijo do konca. Novo društvo se je predstavilo naši javnosti z uprizoritvijo Foersterjeve opere "Gorenjski slavček," podane dne 23. novembra 1930 v Slovenskem narodnem domu na St. Clair ave. Vloge so imeli Frank Plut (Chansonette, bariton), Mary Ivanush (Ninon, mezzo-sopran), Josie Milavec (Majda, alt), Antoinette Simčič (Minka, sopran), Louis Belle (Franjo, tenor), Josip Birk ml. (Lovro, bas), Vatro J. Grill (krčmar, bariton), Stanley Kokotec (oskrbnik, bas) in Anton Smith (pisar, tenor). Dirigiral je John Ivanush. Društvo si

je s to uprizoritvijo pridobilo sloves za naše razmere dovršene pevske skupine in njegove prireditve so postale izrednost, ki je privlačila ne le izredno veliko število domačinov, temveč tudi rojake iz bližnjih in daljnih slovenskih naselbin po Ameriki.

Dasi je samostojna "Zarja" redno prirejala tudi koncerte, ki so se odlikovali po bogatem sporedu in dovršenem predvajanju, pa so bile operne predstave njena specialiteta in glavna privlačnost. To je tudi njena največja zasluga — da je razvila med nami operno umetnost in vzgojila publiko, dovzetno za večja in globokejša glasbena dela. Obenem je s tem ugodno vplivala tudi na druga pevska društva, ki niso hotela popolnoma zaostajati in so začela jemati v svoj repertoar vsaj operna dela, kajti za opere jim je manjkalo močnih solistov.

Samostojna "Zarja" je v teku svojega desetletnega obstoja podala petnajst opernih predstav, namreč sledeče:

Urh, grof celjski (Parma), podana dvakrat, prvič v S. N. D. in drugič v Little Theatru; Turjaška Rozamunda (Ivanush) dvakrat; Gorenjski slavček (Foerster) trikrat, dvakrat v S. N. D. in enkrat v mestu; Nikola Šubič Zrinski (pl. Zajc) trikrat, dvakrat v S. N. D. in enkrat v Orchestra Hallu v Detroitu, največji glasbeni dvorani v omenjenem mestu; Marta (Flotow) dvakrat, obakrat v S. N. D.; Hubička (Smetana) enkrat; in Il Trovatore (Verdi) dvakrat, tudi v Slovenskem narodnem domu na St. Clair ave., kjer so se vršile vse prireditve, o katerih ni zapisano, da bi se vršile drugje.

Kolikor nam je znano, so bile z eno ali dvema izjemama vse te uprizoritve razprodane. (S. N. D. ima okrog 1,100 sedežev.)

Zanimivo je, kako močen vtis je napravila ta "Zarja" na Denoe Leedyja, bivšega glasbenega kritika dnevnika "The Cleveland Press"

in sedaj profesorja glasbe na državnem konservatoriju v Massachussettsu, ko je prisostvoval uprizoritvi "Marte," podane dne 13. nov. 1932 v S. N. D. G. Leedy je objavil v "Pressu" z dne 16. nov. 1932 sledečo oceno:

"Slovenski pevski zbor 'Zarja' je sinoči priredil v Slovenskem narodnem domu Flotowo lepo opero 'Marta,' ki je že mnogo let eno najbolj priljubljenih del stalnega opernega repertoarja. To je bila prva uprizoritev iz velike opere od strani te občudovanja vredne glasbene organizacije.

"Dvorana je bila polna občinstva, ki je bilo brezmejno navdušeno. In to po pravici, kajti uprizoritev je bila taka, da je bila inspiracija za poslušalca. Dirigent, orkester, solisti in zbor so složno nastopali in nudili s predstavo sveže, poživljajoče razvedrilo. Ga. Antoinette Simčič kot Lady Harriet Durham, ki v dramskem razvoju sprejme ime 'Marta,' in gospodična Josephine Milavec kot njena služkinja Nancy sta peli z izvrstno glasovno spretnostjo in finim prednašanjem igralske sposobnosti."

Kritik nato pohvalno omenja tudi Belleta, Pluta in Jos. Birka ter zaključuje:

"Zbor, ki je bil prikupno kostumiran, je pel in igral z navdušenjem. Prizori kot na sejmu in na lovu so bili podani nadvse sijajno. Glavna zasluga gre seveda dirigentu Johnu Ivanushu, ki je dirigiral s fino muzikalno inteligenco in z očitnim razumevanjem dela."

(Citati povzeti po "Enakopravnosti.")

Isti kritik je v svojem letnem pregledu nešteti glasbenih prireditev v Clevelandu l. 1932, priobčenem pod naslovom "Unforgettable Moments of Past Music Season" (Nepozabni trenutki minule glasbene sezone), omenil samo sedem izmed njih kot "nepozabne," med njimi "Zarjino" uprizoritev "Marte," o kateri je zapisal:

"Nekatere teh glasbenih prireditev niso bile razbodbane, zato jih je slišalo primeroma malo koncertnih obiskovalcev, kot na primer Flotowo 'Marto,' katero je podal pevski zbor 'Zarja' in ki je prišla kot zelo prijetno presenečenje."

Zadnja leta so v tem društvu nastala nesoglasja in trenje, ki je naposled privedlo do reorganizacije samostojne "Zarje" v "Glasbeno matico," pod vodstvom Antona Šublja in

Ivana Zormana. S tem je bila zaključena kratka, toda slavna zgodovina samostojnega pevskega zbora "Zarja," ki ne bo pozabljen, dokler bo živela njegova publika.

Zadnja prireditev samostojne "Zarja" je bil koncert v S. N. D. dne 21. aprila 1940. Na sporedu so bile sledeče točke:

Netopir (Johann Strauss), Tva krasota rajska dievo (A. Stoeher), My Hero iz "The Chocolate Soldier" (Oscar Strauss), Uspavanka (Brahms), Zadnja vrtnica (Flotow), Ti si urce zamudila, arija iz opere La Traviata (Verdi), Veselje in radost (Foerster), Nasvet moje mamice (Hayden), Črni kos (J. Laharnar), Hišica očetova (A. Buschse), Tička (Parma), A Heart That's Free (Alfred G. Robyn), Slovo od matere (Foerster), Finlandija (Jean Sibelius), Old Black Joe (S. Foster), Arija iz opere Faust (Ch. Gounod), Indian Love Call (Rudolf Friml), Slovenec sem, Nekoč v starih časih (dr. G. Ipavec), Waltz of the Flowers (Peter Iljič Čajkovski), Venček narodnih, Serenada (F. Schubert), Kozak (Musorsky), Zdravilo za ljubezen, Pod mojim okencem, Kje je moj mili dom, Mornar (F. S. Vilhar) in Vojaška pesem (Ch. Gounod).

Delavec

Tudi ta pevski zbor je bil posledica razkola, ki se je pripetil pri newburškem pevske društvu "Cvet" in katerega smo omenili že v prejšnji številki. Ustanovljen je bil 6. oktobra 1931 kot pevski odsek socijalističnega kluba št. 28 JSZ. Njegov namen je bil, gojiti kolikor mogoče tudi delavsko pesem in biti v oporo klubu in JSZ. Njegovi člani so bili večinoma bivši člani zbora "Cvet." Pevovodja je bil John Gombač.

"Delavec" je prvič nastopil dne 3. aprila 1932 v Slovenski delavski dvorani na Prince ave. Podal je koncert, pri katerem sta gostovala zbora "Zarja I." in "Jadran," in dramo "Rudarji." Prireditev je dobro uspela in dva tedna pozneje je bila ponovljena v West Parku. Naslednjo spomlad je bila namesto koncerta uprizorjena igra "Državni poslanec," v novembru 1933 pa koncert s spevoigro "Ivanova ženitev." Naslednja leta je podal še tri koncerte in uprizoril operete "Srce," ki je bila igrana dvakrat, enkrat v Newburghu in enkrat v Slovenskem delavskem domu na Waterloo rd., "Na kmetiji" in "V kajžici" (v S. D. D. na Waterloo rd.) in "Ciganka, kako si krasna."

Prireditve so bile bolj ali manj uspešne in zbor bi se bil nedvomno lepo razvijal dalje, če bi bil v kaki drugi clevelandski naselbini. Ampak Newburgh ni taka naselbina; tam ima glavno besedo župnišče in kjer vlada ta vpliv, tam se ne trpe delavski zbori; prej ali slej

morajo iti. Tudi z "Delavcem" se je tako zgodilo. L. 1936, ko se je zbor ravno pripravljajal za jesenski koncert, so zunanji elementi zasejali neslogo vanj in sledil je razdor, ki je "Delavca" pokopal.

Sporedi "Delavčevih" koncertov so menda vsi izgubljeni; vsaj Josip Levar, ki je dal gornje podatke, ne ve za nobenega. Izjema je spored prireditve 4. feb. 1934 v Slov. del. domu, ko je bila podana opereta "Srce" in ki pove, da sta opereto spisala R. Robi in John Beran, uglasbil J. V. Krabec, prevedel Anton Kukovac in dirigiral J. V. Krabec.

Sloga

Tudi "Sloga" je dete nesoglasij med slovenskimi razredno-zavednimi delavci v Clevelandu. Ustanovilo se je to pevsko društvo dne 5. oktobra 1933 in je imelo ob začetku 32 članov. Društvu se je od vsega začetka očitalo, da je pod vplivom naših komunistov, toda člani to vztrajno zanikajo, dasi ni nobena skrivnost, da so nekateri naši komunisti delavni pri njem. Svoj prvi koncert je priredilo v Knausovi dvorani na St. Clair ave. dne 28. aprila 1935; na tem koncertu sta gostovala samostojna "Zarja" in hrvaški oktet "Abrašević." "Sloga" je na tem koncertu podala "Internacionalo," "Delavski pozdrav," "Mladosti ni," "Peričnik," "Če na tujem," "Ptček," "Planinarica," "V petju oglasimo se" in "Svoboda." Nastopil je moški in ženski zbor. Edini solist na sporedu je bil Louis Belle od "Zarje," ki je zapel "Nočni pozdrav."

Naslednja leta je "Sloga" redno prirejala koncerte in je poleg tega uprizorila tudi igre "Vinarna noč," "Kje je meja" in "Na barikadah" (enodejanka) in operete "Snubači," "Ko ljubezen se zbudi" (poslovenil J. Brlišg, dodal prizor in pesmi za zbor Walter Lazar), "Beli telovnik" in "Chonita" (besedilo Marion Wakeman, glasba Ira B. Wilson, poslovenil Walter Lazar).

Svoj zadnji koncert je "Sloga" podala 31. marca 1.1. in na sporedu so bile sledeče točke:

Upanje (Jos. Scheu), Pozimi pa rožice ne cveto, Hladna jesen, Cvetni čas, Kam si šla (Peter Jereb), Ves dan je pri oknu, O mraku (G. Ipavec), Moja kosa, Brez spanja (Venturini), Najlepše doma (J. Laharnar), Vesela tovarišja, Roža tam v vrtu (Karlo Adamič), Slavec (M. Bajuk), Planinska roža (G. Ipavec), Morje Adrijsko (Anton Hajdrih), Zanjice, Likarice in Naše gore.

Društvo ima mešan zbor. Prvi pevovodja je bil John Ivanush, katerega je nasledil Jack Nagel.

Slovan

"Slovan" je moško pevsko društvo in njegovi člani so domala vsi stari, izkušeni pevci in bivši člani drugih pevskih skupin. Organizirali so ga Joseph Zalar, Leo Križman, Andy Ogrin in Jack Nagel (Naglič) v novembru 1935. Društvo je imelo vaje izprva v Jakšetovi gostilni na Vzhodni 200. cesti, ko so pa ti prostori zaradi prirastka v članstvu postali pretesni, se je preselilo v Slovenski društveni dom v Euclidu, kjer domuje še danes. Pevovodja je Jack Nagel (Naglič), mlad, v Ameriki rojen in vzgojen Slovenec, ki se zelo zanima za slovensko pesem in vodi poleg "Slovana" tudi zbora "Jadran" in "Sloga." Nagel je menda edini naš pevovodja, ki je bil rojen in vzgojen v ti deželi.

Prvi "Slovanov" koncert se je vršil dne 20. decembra 1936 v Slovenskem delavskem domu v Collinwoodu. Nastopilo je okrog 25 pevcev. Koncert je bil vsestranski uspeh. "Slovan" je s tem koncertom napravil izredno dober vtis na naše ljudi, ki so ga na mah vzljubili. Poslej je društvo redno prirejalo po dva koncerta letno, spomladanskega v Slovenskem društvenem domu in jesenskega v Slovenskem delavskem domu. Njegovi koncerti so vedno zelo dobro posečeni.

Svoj zadnji koncert je imel "Slovan" dne 21. aprila 1940 v Slovenskem društvenem domu. Na sporedu so bile sledeče točke:

Pomladanska pesem (Kraučar), Potrkan ples (M. Hubart), Ptčka (narodna), Narodne pesmi (gost, solistka Jeanette Perdan), Ljubezen in pomlad (A. Nedved), Rože je na vrtu plela (narodna), Venček narodnih pesmi (A. Grom) in enodejanska opereta "Snubači" (priredil Vinko Vodopivec).

Letošnjo jesen (8. nov.) pa je uprizoril na narodnih motivih slonečo opereto "Kovačev študent." (Moči za ženske vloge v spevoigrah si "Slovan" izposodi od drugih zborov.)

"Slovan" se prišteva k naprednim društvom.

Glasbena matica

Kakor že omenjeno, se je "Glasbena matica" ustanovila iz bivšega samostojnega pevskega zbora "Zarja," katerega članstvo in imovino je avtomatično prevzela. Ustanovlje-

na je bila 20. jun. 1940. V program si je zapisala sledeči namen:

“Širiti slovensko petje in pesem med našim, kakor tudi med drugimi narodi. V doglednem času ustanoviti šolo za vokalno in instrumentalno glasbo. Izdajati letne muzikalije Glasbene matice. Svetovati drugim slovenskim zborom v Ameriki glede programa in jim preskrbeti notni material.”

Svoj namen skuša doseči obenem s pomočjo častnih, ustanovnih in podpornih članov. Častno članstvo stane \$100.00, ustanovni člani plačajo \$10.00, podporni člani pa plačujejo po \$2.00 na leto. Dne 31. oktobra 1940 je imela G. M. 2 častna člana, 51 ustanovnih in 59 podpornih članov, društev in posameznikov v Clevelandu in drugod. Njen zbor je štel 67 članov (22 sopranov, 17 altov, 14 tenorjev in 14 basistov). Njena voditeljica sta Anton Šubelj in Ivan Zorman.

“Glasbena matica” se je predstavila našemu občinstvu s koncertom dne 8. sept. 1940 v Slovenskem narodnem domu na St. Clair ave. Spored je bil sledeči (kakor tiskan):

- a) Pozdravni govor Mr. Ivan Zorman
- b) God Bless America Mešan zbor
- c) Lepa naša domovina Mešan zbor
- d) Govori g. svetnik Dr. Vladimir Ribar od Jugoslovanskega poslanstva iz Washingtona, D. C.
- 1) Narodna—Oskar Dev: Gozdič je že zelen
Anton Grum: Venček narodnih
(Mešan zbor)
- 2) Narodna—Franc Kramar: Najlepša je mladost
P. Čajkovsky: Četverospjev iz opere “Evgenij Onjegin”
Narodna—M. Bajuk: Jaz pa vrtec bom kopala
(Ženski četverospjev in peterospjev: Carolyn Budan, Vida Kmet, Anne Budan, Amelia Plut, Josephine Milavec-Levstik.)
- 3) Tomaž Košat: Zapuščen
G. V. Lvovsky: “Gospodi pomiluj”
Narodna—M. Tome: Med cveticami po logu
(Mešan zbor)
- ODMOR
- 4) G. Donizetti: Sextet iz opere “Lucia di Lamermoor”
Narodna—M. Hubad: Gor čez jezero
(Carolyn Budan, Josephine Milavec-Levstik, Louis Belle, Frank Plut, Frank Bradach, John Lube.)
- 5) Josip Pavčić: Zenjica
P. Čajkovsky: Arijia iz opere “Pikovka dama”
(Josephine Milavec-Levstik)
- 6) Narodna—M. Bajuk: Jaz pa eno ljub'co imam
Prekmurska narodna—O. Dev: Teče mi vodica
Narodna—M. Bajuk: Vinček oj vinček moj
(Moški četverospjev: Louis Belle, Frank Plut, John Nosan, John Lube.)
- 7) Moravska narodna—Emil Adamič: Zabučale gore
Narodna—M. Hubad: Ljub'ca povej, povej
P. Mascagni: Zbor iz opere “Cavalleria Rusticana”
(Mešan zbor)

Pri klavirju pianistinja Vera Milavec
Koncert je vodil Anton Šubelj.

Dne 3. novembra pa je “Glasbena matica” predstavila prvič slovenski pevski publiko v Ameriki P. H. Sattnerjev oratorij “Assumptio” (za zbor in sole s spremljevanjem orgel, klavirja, violine in flavte).

Obe prireditvi sta napolnili veliko dvorano Slovenskega narodne doma in bili vsestransko zelo uspešni. Ali bodo tudi njene bodoče prireditve tako uspešne, je vprašanje, na katero bo odgovorila bodočnost sama. G. M. je vsekakor podedovala po “Samostojni Zarji” pevski zbor, ki po kvaliteti in izvežbanosti nadkriljuje vse ostale naše zbore in naši pevski publiko je to dobro znano. Toda stara publika te pevske skupine izhaja pretežno iz naprednega tabora, dočim se šubljju, dejanskemu vodji “Glasbene matice,” že dalj časa očita, da “flirta” s klerikalci in vodi svojo organizacijo pod njihov vpliv. V zvezi s tem se opozarja na Sattnerjev oratorij, češ, “Šubelj se s tem skuša prikupiti našim duhovnim gospodom in klerikalnim veljakom.” Šubelj se brani, da njega zanima samo petje in glasba in da želi G. M. samo gojiti čim bolj dovršeno slovensko pesem in sicer za vse, ne samo za nekatere. “Pevce potrebuje publiko, ki je dovzetna za njegovo umetnost, kajti stenam ne more peti,” je šubljevo mnenje o stvari. “Politična ali ideološka opredelitev njegove publike ga ne more zanimati. On hoče peti—ljude, ki so ga pripravljene z razumevanjem poslušati in uživati ob njegovi pesmi.” Če se mu posreči, prepričati našo napredno pevsko publiko, da je njegovo naziranje zdravo in njegovi nameni z “Glasbeno matico” iskreni, bo to dobro za organizacijo; v nasprotnem slučaju ji pa utegne škodovati, kajti senca takega nezaupanja je pri nas precej sitna zadeva, ki prizadetim navadno ne koristi.

V zboru “Glasbene matice” je tudi mnogo tukaj rojenih slovenskih fantov in deklet.

Poglavje o naših pevskih društvih je s tem zaključeno. Poglavje je bilo sempatja nepopolno, skopo s podatki o nekaterih društvih, čemur se pa ni bilo mogoče izogniti, iz enostavnega razloga, ker ni bilo na razpolago zadostnih podatkov. Zbiratelj se na tem mestu zahvaljuje g. Ivanu Zormanu, g. Erazmu Goršetu, s. Leo Poljšaku, in “Enakopravnosti,” ki

so mu bili v največjo pomoč pri zbiranju podatkov in materijala o teh društvih.

Da bodo čitatelji, katerim naše razmere niso znane, v polni meri razumeli pomen in vlogo naših pevskih društev, naj pristavimo, da se njihovo delovanje ni omejevalo zgolj na koncerte, temveč so sodelovala pri neštetih prireditvah vseh mogočih drugih organizacij, narodnih domov in tako dalje, in pri različnih narodnih, delavskih in drugih podvzetjih. Delo, ki so ga izvršila, je bilo tako obsežno, da bi

napolnilo debelo knjigo, če bi hoteli vse podrobno opisati.

Omembe vredno je tudi dejstvo, da danes pri vseh naših pevskih društvih čedalje bolj prevladuje tu rojena naša mladina, kar je vsekakor razveseljivo znamenje, ki nam daje upanje, da obenem s starimi pevci ne bo legla v grob tudi slovenska pesem v Ameriki.

V prihodnjem poglavju bomo obdelali naše mladinske zборе.

(Dalje prihodnjič.)

Frauenschaft in Frauenfront

V TRETJEM RAJHU, ki pravzaprav ni Nemčija, ampak razširjena Prusija, mora v vsakem oziru vladati red. S tem pravzaprav ni dovolj povedano, zakaj pruska "Ordnung" je neskončno več kot navaden red. Da zveni prav, se mora beseda izreči s petimi "r"-i. In pri tem se je treba postaviti v pozicijo "Achtung!", kar tudi pomeni vse več kot naš "pozor" ali angleški in ameriški "Attention." Če poznate ljudi, ki skrbno pazijo na to, da je v stanovanju vsaka najmanjša stvarca na svojem mestu, da ni nikjer nobenega praška in se na nobenem stolu ne pozna, da bi bil kdaj kdo sedel na njem, pa žive v kleti, da ne bi njih noge zapustile kakšnega sledu na preprogi, tedaj si približno lahko zamislite, kakšen red se zahteva v "novi" Nemčiji. Že Mirabeau je pred približno poldrugim stoletjem dejal, da Prusija ni dežela, ki ima vojsko, ampak vojska, ki ima deželo; to velja danes za ves rajh, le s to izjemo, da prava lastnica ni redna armada, temveč gestapo in njena garda. — Če ima kakšna država vojsko za svojo obrambo, še ni treba, da bi bila militaristična, o sedanjí Nemčiji pa se lahko pravi, da tam sploh ni nič drugega kot militarizem, kajti od prvega do zadnjega mora tam vsakdo služiti vojaškim namenom; poljedelstvo, industrija, znanost, pouk—vse ima le toliko pomena, kolikor je vredno za vojno mašino. In po tem namenu je prikrojen tudi red v deželi, ki je v resnici le ogromna kasarna.

Nujna izjema—bi človek mislil—morajo pač biti žene in otroci. Pa bi se motil, kljub temu, da se zdi ta misel nadvse naravna in logična. Motil bi se, kajti v deželi svastike so otroci le

vojni naraščaj in ženske, če nočejo biti zavržene, roditeljice bodočih vojakov. Tudi zanje velja tisti mistični "red," ki je bil včasih junckerjem prirojen, pa so ga sedaj naceti adoptirali in izpopolnili za svoje namene.

Vrhovno kontrolo nad nemškimi ženami ima sedaj neka gospa Gertrud Scholtz Klink, ki je prišla na to mesto z enakimi sredstvi, kakršnih so se posluževali vsi nacijski veljaki; zvičajnost in neprizanesljiva brezobzirnost igrata pri tem glavno vlogo.

Frau Klink je soproga malo znanega zdravnika v majhnem trgu. S Hitlerjem se je prvič sešla leta 1932, ko mu jo je pisateljica Marie Diers predstavila. Pri tej priliki je Klinkova omenila, da je po njenem mnenju velika napaka, da Hitlerjeva stranka nima ženskih govorniških moči, ki bi mogle agitirati med svojim spolom. Takrat menda še ni vedela, kaj misli Hitler o ženskah, na katere je vedno gledal s prezirom. Zvedela je, ko je zarohnel: "Ženske v politiki se mi gnusijo. Nikdar ne bom dovolil, da bi ženska govorila na nacijskem shodu. Če se skliče poseben ženski shod, naj ji bo dovoljeno govoriti o čisto ženskih zadevah, a o nobeni drugi stvari ne. In shod mora otvoriti in zaključiti mož."

To ni bilo zelo mikavno, toda gospa Klink se ne vda rada obupu. Vprašala je, kaj misli Hitler, da bi bila najprimernejša snov za žensko propagando. "Ta kuga!" je vzkliknil Adolf; "ta nesnaga, ta dekleta z ulice!" — To je bila, kot je Klinkova nekoč pravila tedanjemu uredniku lista "Allgemeine Zeitung" En-

gelmanu, ki sedaj piše o tem predmetu v Ameriki, ker v Nemčiji ni bilo več življenja zanj, edina beseda, katero je slišala iz Hitlerjevih ust o ženah...

Kakor "vodja" tako so njegovi pomočniki smatrali nacijsko gibanje za moško opravilo in so gledali na žene od zgoraj dol, češ, zadovoljne naj bodo, da jim nacizem ustvarja plavolase, močne in agresivne može. Klinkova pa je mislila drugače in je vedela, da bo treba kaj več, dosti več, če naj ženske postanejo porabno orodje v rokah nove oblasti.

Ko je Hitler dosegel svoj cilj in postal Führer, je Klinkova pisala Diersovi, ki je od vsega začetka podpirala Hitlerja, dolgo pismo in je mirno čakala doma na odgovor. Neka Lidija Gottschewski, fanatično dekle, ki je pet let delalo z Goebbelsom, se je prva proglasila za voditeljico nemških žen. Toda Diersova in z njo Erika Kirmsee, mlada časnikarica, kateri se je prilika zdela ugodna in je prišla v Berlin, pomagat vodniku, nista priznavali Lidijinega vodstva in sta ji začeli metati polena pod noge in jo sčasoma skrušili. Nekega dne je Erika odpeljala trepetajočo, histerično Lidijo v bolnico in od tega časa ni nihče slišal o njej. Tistega večera je Klinkova dobila od Diersove brzojav: "Vse urejeno. Hess in jaz vas pričakujeva takoj."

Gospa Klink je prišla s prvim vlakom. Začetkoma je bila previdna in skromna. Majhno stanovanje je najela v siromašnem okraju in dejala, da ne bo devet mesecev dajala nobenih javnih izjav. Znani vodja "delavske fronte," Robert Ley se je tri mesece pričkal z njo, naposled se je pa dal prepričati, da je treba žene, ki bo kontrolirala delavske ženske. Lepa Erika je pomagala pri prepričevanju. Baldur von Schirach, vodja mladine, se je bolj trmasto upiral ženski kontroli deklet. Klinkova je dobila priče in dokumente o zadevi, v katero je bil plavolasi in romantični Baldur zapleten — ena tistih zadev, o katerih Führer ne bi smel vedeti — in Baldur se je vdal. Z boljšimi zvijačami je premagala Goebbelsove zvijače in si pridobila podporo mogočnega Himmlerja, načelnika gestape. Pridobila si je tudi odobrenje nemškega generalnega štaba.

Natančno po devetih mesecih se je preselila iz svojega skromnega stanovanja v veliko, elegantno vilo v enem najodličnejših berlinskih okrajev. Oblačila se je še vedno kakor go-

spodinja z dežele in je pripeljala svoje tri hčerke v Berlin za nepobiten dokaz svojega nemškega materinstva. Dobila pa je telesno stražo od SS, (Schutz Staffel), kakršno ima Himmler sam in vrsto avtov kakor Göring. Bila je na cilju.

Njen mož je še vedno zdravil bolnike na deželi. Povedali so ji, da bi se v Berlinu lahko našlo mesto zanj, toda to sugestijo je odločno in nepreklicno odklonila. Kot "Reichsfrauenführerin" je hotela biti nemotena in neodvisna.

Danes se lahko pravi, da ima Klinkova večjo moč kot katera koli žena na svetu. Tri-deset milijonov nemških žena je pod njeno kontrolo in odkar je Poljska padla, razteza svojo oblast nad ženami vseh dežel, ki so prišla pod nacijsko peto. Kakor Himmler ima petokolonske agente v vsakem važnem mestu na svetu. V Nemčiji kontrolira življenje žena v vsakem oziru. Ona jim pove, koliko otrok in kdaj naj jih imajo, kako naj se oblačijo, kaj naj kuhajo in kako. Ona ukazuje, kaj naj smejoče rečejo svojim možem in sinovom, kadar odhajajo na fronto in kako naj se brez žalovanja obnašajo, če pride vest da so bili ubiti...

Da se vse to izvrši, ima "elitni zbor," imenovan "Die Frauenschaft," ki šteje petdeset tisoč fanatičnih nacijskih žena in ima postojanke skoraj v vsaki občini. Vsaka članica ima svojo posebno nalogo. Ena na primer nadzoruje živilne trge, druga urejuje žensko kolono v lokalnem listu, tretja kontrolira stanovanja v veliki hiši. Tej organizaciji je podrejena "Die Frauenfront," kateri mora pripadati vsako žensko društvo v Nemčiji, pa če je tudi le šivalen krožek ali kartaška družbica.

Glavna briga Klinkove je porodništvo. Nacizem potrebuje in bo, če se ne obrne vse skupaj v nepričakovano smer potreboval fantov, mnogo fantov za tanke, za letala, za podmornice in za grobove in zasleduje v ta namen posebno "Bevölkerungspolitik" (prebivalstveno politiko), ki gre za tem, da naj rode žene kakor zajke. "Ženska fronta" uči dekleta, da ni nič lepšega na svetu kot imeti otroke. Če se fronti zazdi, da je kakšno dekle predolgo samsko, jo obišče članica. "Zakaj se obotavlja? Zakaj še ni poročena? Če je vprašanje denarja, bo država posodila. — Kaj? Pravi mož še ni prišel? Nesmisel! Nemčija je polna finih, mladih, krepkih 'arijskih' fantov..."

Kadar se dekline poroči, so otroci prva naloga. Če mine osemnajst mesecev in še ni otroka, pride v hišo "socijalna svetovalka." Ta je imela v fronti svojo šolo in ve, kako je treba govoriti v enem ali drugem slučaju. Eno ženo poučuje o njeni patrijotični nalogi, o slavi Nemčije, ki po pravici zahteva tudi njen delež. Drugi govori o mistični lepoti materinstva in velike družine. Če se žena izgovarja, da je slabega zdravja, pokliče frontarica zdravnika. Če ni denarja pri hiši, se ji obljubi državno posojilo. Medtem se pa po kinih kažejo slike, po radiu razširjajo govori in se sploh na vse možne načine slavi velika družina, zlasti veliko število sinov.

Druga naloga ženske vodnice je v kuhinji. Po časopisih, po radiu, s predavanji, s pomočjo potujočih kuhinj je treba žene učiti, kako se kuha ersatz, koliko se sme rabiti te ali one snovi itd. Noben kuhinjski recept se sme v Nemčiji objaviti brez odobritve Frauenschaf-ta. Vsak dan se ženam pove, kaj naj kupujejo in česa ne smejo zahtevati. In vsak hip se lahko zgodi, da pride članica te organizacije nepoklicana in nepričakovana v kuhinjo in vtakne svoj nos v lonce, v omare in posebno v posodo za odpadke.

Vojna je še povečala važnost "firarice." Odkar je izbruhnila, hodijo članice Frauenschaf-ta od hiše do hiše, da "dvigajo duha žena." Vsak teden dobivajo navodila, kaj naj govorijo, kaj naj posebej naglašajo. Seveda slave nemške zmage. Odtod ni težka pot do drugih predmetov. "Sedaj so potrebne žrtve, da se izvedejo 'vodnikovi' načrti. On hoče, da bo Nemčija velika, bogata in srečna. Vse to se dela za otroke. Katera prava nemška mati ne bi z veseljem danes žrtvovala moža, sina in same sebe, vedoča, da bodo mlajši otroci imeli slavno bodočnost?"

Drug oddelek vrhovne organizacije kontrolira ogromno število žena, ki so stopile na mesto moških v municijskih tovarnah in na kmetijah. V vsaki tovarni je "socijalna čuvajka" odgovorna za moralo delavk. To ne pomeni spolne morale; v tem oziru ne vlada nikakršna strogost, kajti otroci so dobro došli, kakor koli pridejo na svet. Ampak vsaka povest o delavkah mora priti do njenih ušes. Nobena beseda se ne sme izreči v tovarni, da je ona ne bi slišala; ena ali druga izmed njenih zaupnic ji jo mora povedati.

Ambicije gospe Klinkove pa segajo daleč preko meja tretjega rajha. Davno pred vojno je vabila žene iz drugih dežel, da pridejo pogledat "čudoviti socijalni napredek žena v Nemčiji." Njena pobočnica, lepa Erika jim je razkazovala, kar je bilo namenjeno njihovim očem. Če so bile zelo odlične, se je poskrbelo, da jih je Hitler sprejel. To je bila navidezno zelo uspešna propaganda. Lepa Erika je enkrat dejala Engelmannu: "Te babnice kar nore, če vidijo Hitlerja. Jaz ne vem, kaj vidijo v njem. Meni se vedno zdi neroden in usmiljenja vreden."

Klinkova je dvakrat poskusila osebno propagando v tujini. Enkrat je šla v Anglijo, obiskat Lady Asquith, misleča, da bo pri njej opravila nekaj podobnega, kar je pozneje Hitler opravil s Chamberlainom. Toda ko jo je ta sprejela z angleškim dostojanstvom, se je počutila kot da je dobila curek mrzle vode, obenem pa je njena "hausfrauska" obleka naredila vtis smešnosti. To si je zapomnila in ko je pozneje šla na Švedsko, delat propagando, se je napravila po zadnjih modnih vzorcih, ne da bi bila dosegla kaj boljši uspeh. Na to je opustila osebno propagando v tujini. S tem pa ni rečeno, da je odnehala s tako propagando sploh. Namesto da bi šla sama, je našla mlada, čedna dekleta, ki se znajo oblačiti in jih pošiljala po tujih deželah. Na milijone letakov je bilo razposlanih v Anglijo, v skandinavske dežele, v Ameriko.

V pisarni gospe Klinkove visi ogromna mapa in rdeče igle označujejo po vsej južni Ameriki, kje so postojanke njene organizacije. Druga mapa jih kaže po severni Ameriki. Štiri in dvajset ur potem, ko so nacijske čete udrle na Dansko, Norveško, so ondotne petokolonke dobile navodila, kako naj organizirajo žene. To se je pozneje ponovilo na Nizozemskem, v Belgiji in v Franciji. Načrt je pripravljen za ves svet.

Strele ubije ali poškoduje v državah okrog dva tisoč ljudi na leto. Kadar razsaja električen vihar, je najbolj nevarno v vodi in pod ali v neposredni bližini osamljenega drevesa. Mesta so v splošnem bolj varna kot dežela.

Neka nova vrst krompirja ima "oči," ki stoje nad lupino, tako da je mnogo lažje, lupiti tak krompir in da je odpadkov prav malo.

Julkina zmota

E. K.

26.

V TREH DNEH je Julka dobila svoj avto. Ko sta hodila od ene trgovine do druge, je Julka postala nestrpna, ker je Lipman povsod kazal svoje strokovnjaško poznavanje raznih tipov in posameznih delov in se ji je njegovo vedenje zazdelo oblastno in nedopustno, ker sama ni imela nobenega pojma o predmetu. Morala je poslušati, a sama ni mogla reči besedice, vedoča, da bi lahko zinila največjo neumnost, če bi odprla usta. Prodajalci, razlagajoči prednosti svojih izdelkov, so se navadno obračali k njej, ji razkazovali motorje, jo vabili, naj sede h kolesu in se prepriča, kako lahke so manipulacije, naglašali pomen tega ali onega mehaničnega dodatka, ki ga vozila drugih tvrdk nimajo, a Lipman se je obnašal kakor da govore le z njim, poskušal zavore, nažigal in ugaševal luči, pregledoval stroj, vpraševal, koliko bencina se porabi za vsako miljo in se le včasih obrnil k Julki s kratko opombo — "vidiš?" — "slišiš?" Začetkoma je odgovarjala: "Vidim, vidim," ali pa "to je zanimivo," a ko je spoznala, da so njegova vprašanja brez pomena, je sploh nehala odgovarjati. Čutila je, da bi mu morala zabrusiti kaj krepkega v obraz in mu pokazati, da je tako superijorno obnašanje žaljivo in skrajno netaktno in v srcu se ji je kuhala huda jeza, toda kako naj kaj reče vpričo tujih ljudi in kaj naj reče, ne da bi izdala svojo inferiornost na polju, ki ji je res bilo tuje, kjer pa je on bil videti pravi izvedenec. On pa je bil ves srečen, da je mogel — kot je mislil — imponirati prodajalcem in ni opazil viharja v njeni duši, ki bi ga bil prav lahko čital v njenih očeh.

V teku dveh dni — vsak dan je on imel par ur časa za to — nista videla mnogo. kajti Lipman se je pri vsakem posameznem avtu dolgo zadržal in mnogo govoril. Tretji dan pa ona ni mogla več prenašati njegovih predavanj in ko je on končal svojo pridigo nad "Pegazom" s šestnajstimi cilindri in kakor povsod, kjer sta bila prej obljubil, da se vrneti, je Julka dejala:

"Zdi se mi, da sva videla dovolj. Avto je

avto in vse razlike so menda le zaradi reklame. Preden bi obšla vse prodajalne, bi minil mesec in vedela ne bi nič več in nič manj kot danes. Če nisi izpremenil svojega mišljenja, je najbolje, da kar sedaj odločiš, pa bo stvar opravljena."

Lipman se je začudil.

"Jaz naj odločim? Avto bo vendar tvoj, torej si ga moraš sama izbrati. Saj sva si jih zato ogledovala."

"Sva si jih ogledovala? — Kolikor mi je znano, si jih ti ogledoval; jaz sem bila le privesek. Naravno — jaz sem preveč nevedna. Tebi je znan vsak gumb in vsaka motka, jaz pa ne bi niti vedela, kam se vlije voda in kam bencin. Kako naj torej jaz kaj odločim?"

"Julka!" je vzkliknil; "zakaj si naenkrat tako nasajena? Kaj se je zgodilo? Ali te je potikanje po trgovinah utrudilo? Ali naj odloživa stvar za jutri?"

Njej je bilo, da bi skočila iz kože. Ne ena njenih pušic ni zadela cilja, ker je preneumen, da bi razumel navadno zbadljivko. Naravnost v nos bi ga morala suniti, pa še tedaj morda ne bi vedel, kaj se je zgodilo. Vsaka beseda bi bila le bob ob steno.

"Ničesar ne bova odlašala," je odgovorila in njen glas je bil skoraj pretilen; "jutri mi bodo avta prav tako misteriozni mehanizmi kakor so mi danes, tvoje znanje pa ne bo jutri nič bogatejše, ker je že danes popolno. Čemu torej čakati? Tisto kupiva, kar spoznaváš za dobro, pa bo amen."

"Če misliš tako..." je odvrnil, smatrajoč njene besede za odkrit kompliment, "pa lahko hitro opraviva... Ampak — vendar — videla si jih; ali res ne daješ nobenemu prednosti? Žene gledate bolj na zunanost..."

"Kajpada, kajpada," je prikimala, on pa ni slišal ironije, ki je ozvanjala v njenem glasu.

"Ta ali oni ti bo vendar najbolj všeč."

"Za enkrat se popolnoma zanašam na tvoj okus. Notranjost je, vsaj pri avtu več vredna od zunanosti. Ti gledaš vsakemu vozilu naravnost v dušo, torej kar ti odloči."

"Kako bi ti 'Pegaz' ugajal?"

"To je zadnji, ki sva ga videla?"

"Da, zadnji."

"To pomeni, da imava do te prodajalne najkrajšo pot, kar tudi nekaj šteje. Če misliš, da je prav tako se kar obrniva."

Tako se je ta kupčija sklenila. Julka je imela občutek zmage, v duši si je pa prise-gala, da s ceno avta Lipman še nikakor ni poplačal dolga, ki ga je naredil s svojim obnašanjem. A plačal ga bo, za to bo že skrbela. Prišla bo prilika, ko bo spoznal, kako visoko stoji nad njim, četudi ne bi znala predavati o nalogi baterije kakor zna o tem blebetati on.

Sedaj je bilo treba še šoferja. Kako se ta najame? Kje ga iskati?

"V posredovalni agenciji, srček!" je vzkliknil Lipman.

Srček! — Če misliš, da verjamem takemu sladkanju, je tvoja učenost zelo pičla. In če bi vedel, koliko strupa je lahko v majhnem ženskem srcu! — Glasno pa je rekla:

"To vem sama (kar pa ni bilo res) — toda na katero posredovalnico se človek more najboljše zanašati za tako potrebo? Saj veš, da še nikdar nisem najemala šoferjev."

"Jaz jih tudi nisem, poizvem pa lahko. Ampak ker bo moral voziti tebe, si ga boš pač morala sama najeti."

Temu je Julka pritrdila. Ta bi bila lepa, da si ne bi mogla sama izbrati svojih slug!

Nekam temno so ji bile v spominu delavske posredovalnice, ki jih je včasih videla od zunaj. V neki stranski ulici jih je bilo troje ali četvero, v hišah, ki bi bile davno zaslužile, da bi jih podrli, na pločniku so stale gruče delavcev in nekateri so na črnih tablah čitali, kakšne delavce in delavke iščeji tisti dan. Vse skupaj je bilo sila neprijazno in kadar je zašla v to ulico, je vedno šla na drugi trotoar, da se izogne komolcem prostih garačev. Ampak menda pač mora biti tako in drugi delodajalci morajo tudi iskati služinčad tam, kjer se najde.

Toda naslov, ki ji ga je prinesel Lipman, je kazal odlično ulico in ko je Julka prišla tja, je prvi hip mislila, da se je zmotila. Stopila je v sobano z visokim stropom in velikimi okni kakor v katedrali; pri enem je bila velika pisalna miza, za katero je sedelo lično dekle z izrazom trgovske važnosti v očeh, okrog pa so bili razpostavljeni naslanjači in nekoliko malih mizic s časopisi in revijami. Julki se je

zdelo kakor sprejemnica kakšnega velikega podjetja.

Dekle je vstalo in se nasmehnilo.

"Kaj moremo storiti za vas?"

Julki je bilo kakor da je prostor prevelik in bi se morala nečesa oprijeti. Dekletovo vprašanje je bilo vljudno in naravno, a vendar je imela občutek, kakor da stoji pred preiskovalnim sodnikom. Morala se je posiliti, da ji glas ni opešal in da je ohranila svoje dostojanstvo.

"Jaz sem gospa Lipmanova."

Deklina se je lahno priklonila.

"Šoferja potrebujem. Ali bi ga mogla dobiti tukaj?"

"Ne dvomim, gospa Lipmanova. To spada v področje Van Dorna. Ali hočete stopiti z menoj, prosim?"

Vstala je, odprla vrata in pustila Julko, da je vstopila.

"V drugo sobo, prosim."

Julka ji je sledila. Preveč je bila začudena, da bi bila mogla bolj kot površno opazovati okolico. Soba, v katero jo je dekle pripeljalo, je nanjo naredila vtis elegantnega salona. Gospod, ki je sedel za pisalno mizo, veliko kakor miza v njeni obednici, je odložil pero in vstal.

"Gospa Lipmanova išče šoferja, gospod Van Dorn. Gotovo ji lahko ustrezete, da bo povsem zadovoljna."

"Upam, upam. Prosim, sedite, gospa Lipmanova."

Primaknil je naslanjač in ga držal, dokler ni bila Julka nameščena. Dekle se je nasmehnilo.

"Zbogom, gospa Lipmanova." S tem je odšla.

Van Dorn se je vrnil na svoje mesto.

"Šoferja iščete, gospa? Ali ste imeli sitnosti s prejšnjim?"

"N-n-ne. To se pravi — doslej je moj mož le sam vozil. Toda jaz —"

"Razumem. Natančno razumem. Sedaj ste sklenili, najeti šoferja za vašo osebno službo."

"Da, tako je," je odgovorila Julka in zopet se ji je vrnil občutek, da je prišla na zaslišavanje.

"Take slučaje imamo pogostoma. Avtna trgovina mora letos biti dobra. Mnogo ljudi kupuje nova avta." Zibal se je na stolu in si

trl prste. "No, mi skoraj v vsakem slučaju lahko postrežemo z dobrimi šoferji, dasi se zahteve množe."

Čemu mi pripoveduje vse to? — si je mislila Julka, obenem pa se ji je zdelo, da mora biti važno.

"Vi seveda hočete dobrega šoferja," je nadaljeval mož.

"Nu — seveda," se je začudila Julka. Posilila se je na smešek. "Ali hoče kdo drugačnega?"

Van Dorn je dvignil obrvi.

"O da. Nekaterim je le na tem ležeče, da so šoferjeve zahteve skromne. Taki kajpada ne pridejo k nam. Vi hočete človeka, na katerega se lahko zanašate. Drugi hočejo le šoferja po imenu. S takimi se mi ne pečamo."

Julka je še vedno ugibala, kam vse to meri.

"Ne zamerite, ampak kar mi pripovedujete, se mi zdi smešno. Dejala sem, da potrebujem šoferja in s tem mislim, resničnega šoferja. Razume se, da lahko računa na plačo, kakršne je vreden."

"Popolnoma se razumemo, gospa Lipmanova. Nikakor nisem dvomil. Moje opazke so bile namenjene klijentom, ki ne prihajajo k nam. Seveda veste, da ima dober šofer v hišah, kakršna je vaša tudi neke pravice. To je le mimogrede rečeno. Svetoval bi, da se o tem pomenite z njim, če vam ni ljubše, da mi tudi v tej stvari posredujemo."

"Ali imate takega moža?" je vprašala namesto direktnega odgovora.

Van Dorn je potegnil iz predala seznam in dejal.

"Celo nekoliko izbere imam. Jaz bi vam" razvlačil je besede "priporočil izkušenega mladega Briska, Johna Briska." V njegov glas je leglo nekaj mističnega in govoril je tiše. "Mož je služil pri Biltmornovih."

Kakor da bi dejal: "Ta dijamant je imel maharadža Vipumadurski v svoji kroni. Julka ga je le gledala.

"Stvar ni prišla v časopise," je nadaljeval Van Dorn, "Biltmornovi milijoni so poskrbeli za to."

"Kakšna stvar?" je vprašala Julka. Njena radovednost je bila zbudena in pričakovala je kaj pikantnega.

"Tu pa tam v družbi se je nekoliko šepetalo, toda nič natančnega ni prišlo na dan.

Tudi John ne govori o tem. To je lepo izpričevalo za njegovo diskretnost. Stvar je v tem, da se je Biltmornova —" Van Dorn se je ozrl, kakor da bi se hotel prepričati, da nihče ne prisluškuje, kar je bilo sploh nemogoče, in potem je nadaljeval: "— Biltmornova Miriam, ki sedaj potuje po Evropi čez ušesa zaljubila vanj in ga nagovarjala, da naj pobegne z njo."

"A on?"

"Pomislite! On ni hotel." Majal je z glavo. "On ni hotel. Skoraj neverjetno je. Mož, ki odklanja roko Miriam Biltmornove! Mož, ki sam ni nič, pa odkloni tako pozicijo!"

Tudi Julki to ni šlo v glavo. Ali je mogoče, da so na svetu taki ljudje?

"Najbrže je vedel, da starši ne bodo dovolili take poroke," je dejala, ne da bi sama verjela svojim besedam.

"Miriam ima po starem očetu premoženje, s katerim sama razpolaga," je odgovoril mož. "Pa tudi, če bi bili starši mogli na kak način razbiti zakon, ne bi bil fant ostal praznih rok. Biltmornovi niso skopi, kadar je treba preprečiti škandal."

"Morda fant ni znal misliti tako daleč. Mogoče je, da so ga ustražovali."

"Vse to bi človek lahko mislil, če ne bi bil fant odpovedal svoje službe, ko starši še niso vedeli ničesar o aferi. Zvedeli so šele, ko je Miriam vprizorila histerično sceno in prisegla, da se nikdar ne omoži, če ne dobi Johna."

"Kako pa je John razlagal svoje neverjetno postopanje?"

"Tudi to je nenavadno. Vpričo staršev ji je dejal, da bi bil nepošten, če bi ravnal drugače in da bi se kmalu počutila nesrečno, ko bi spoznala, da ji ne more vračati ljubezni kakor bi pričakovala."

"Starši so ga morali podkupiti!" je vzkliknila Julka. "Tako mora biti, zakaj drugače se ne da razlagati stvar."

"Zdelo bi se tako," je dejal mož in se praskal pod brado, "toda tisti, ki so poučeni, zanikujejo to z vso odločnostjo."

"In to je mož, ki mi ga pripoorčate?"

"Priporočam vam ga, ker vem, da je izvrsten šofer, imeniten mehanik in v vsakem oziru zanesljiv. Lahko še dodam med štirimi očmi, da je bil sam stari Biltmorn tukaj — pomislite, stari Biltmorn v moji pisarni! — in me skoraj prosil, naj ga priporočim le v hišo, kjer se mu bo dobro godilo."

"Ali je tukaj?"

"Tukaj? — Ne, gospa. Toda tukaj bo, kadar koli ukažete. Sedaj poznate njegovo preteklost in morda lahko odločite."

"Rada bi ga videla."

"Seveda, maček se ne kupuje v vreči. Kdaj bi vam bilo ljubo, da se vam predstavi?"

"Kmalu. Jutri pred poldnevom, če morete aranžirati."

"Brez težave. Ali bo prav ob enajstih?"

"Meni bo prav."

"Čakal bo na vas."

Julka je še vprašala o denarnih pogojih in ko ji je posredovalec povedal, kakšne so "navade" v njegovem zavodu, je prikimala z

nonšalantno gesto, kljub visokosti zahteve in je vstala. Van Dorn jo je spremljal kakor dvorjanik kraljico do prve sobe, kjer se je poslovil z globokim poklonom.

"Jutri bo enajstih, gospa Lipmanova."

"Ob enajstih."

Potem jo je pisarica spremila do vrat.

"Upam, da so vam zadovoljivo postregli, gospa Lipmanova," je dejela.

"Povsem zadovoljivo," je Julka odgovorila, Bili sta pri vratih in odšla je.

Ves ta dan ji je rojilo po glavi vprašanje:

Ali je mogoče, da so na svetu taki ljudje kakor ta John?

(Dalje prihodnjič.)

Moč poštene besede

PRED KRATKIM je šla po kinematografskih gledališčih v Hollywoodu izdelana slika "The Real Glory" (Prava slava) in je zbudila med gledalci in kritiki precej pozornosti. Videl jo je tudi Filipinec Patricio Manuel Bauken, ki študira pravo na ameriških univerzah in se misli po končanih študijah vrniti domov. Njemu je bila slika seveda še posebno zanimiva zaradi kraja, kjer se dejanje odigrava in ko jo je videl, je napisal daljši članek o stvari v dnevniku "The Philippines Free Press," izhajajočem v Manili.

Kot igra mu je stvar ugajala, z zgodovinskega stališča pa nikakor ne, kajti slava, ki jo slika večinoma pripisuje vojski, gre po njegovem mnenju vsa in v polni meri enemu možu, Amerikancu Franku Carpenterju, ki je premagal "divje" More z ljubeznivostjo in uljudnostjo, s pravičnostjo, z versko toleranco in s civilno svobodo. Prav v sedanjem času, ko se je barbarstvo vrnilo v nekdanje najbolj civilizirane kraje, obuja Filipinčev članek čudne čute...

V uvodu pravi avtor, ki se oglašja tudi v drugih boljših ameriških revijah: "Jaz sem Filipinec in tudi kristjan sem. Po osebnem prepričanju in tudi po dednosti. Kajti moji predniki so spadali med one previdne domačine, ki so poklekli pred križem, ko so ga po naši deželi nosili španski zmagovalci. To je bil moder odlok; imeli so izbero—sprejeti krščan-

stvo in plačevati tribut menihom, ali pa gledati, kako se rušijo njihovi domovi, kako stradajo njihovi otroci, kako se onečaščajo njihove ženske. Naša dežela ima neštete sijajne katedrale, ki smo jih sezidali mi z mečem ob prsih. Blagi Jezus, ponižen in mil!

In tako je danes največji del naše dežele krščanski in sedaj smo zadovoljni, da smo člani velike bratovščine. Skoraj ponosni smo, da smo edini krščanski narod na vzhodu...

Toda v južni del naše dežele, na veliki otok Mindanao in na otoke Sulujskega morja je prišla skoraj ob istem času, ko so Španci pripluli do naših obal, Mohamedova vera. Te mornarje, ribiče, iskalce biserov so organizirali v močnem kraljestvu s sultanom na čelu, precej po turškem vzorcu.

Ko so Španci napadli to ljudstvo z namenom, da zatro mohamedanstvo, so posegli v sršenovo gnezdo in kar je prišlo iz njega, jih je pikalo več kot tristo let. Kajti tako dolgo so brez uspeha skušali premagati te mohamedanske Filipince, katere so imenovali More (Moros—Moros).

Španija je bila bogata. Imela je velike ladje in izvrstno opremljene. Njeni vojaki so imeli močne oklepe in najboljše orožje. Mori so imeli le svoj pogum in orožje, katero so izdelali s svojimi rokami—sulice in dolge, valovite, kačam podobne "krise" in druge ostre, nevarne nože. Pod vplivom te dolge verske

vojne so ti pomorščaki postali pirati in so plenili po vseh obalah bližnjih in včasih tudi bolj oddaljenih otokov. Vsaka španska vlada je opremljala vojne eskadre zoper te morske roparje, ki so neprenehoma vznemirjali krščanske prebivalce in Španci so prelili cele reke krvi, da so vsaj deloma brzdale to piratstvo. V glavnem mestu njihovega ozemlja, Jolo, so zgradili španske trdnjave, ki pa so jih domačini rušili skoraj tako hitro kakor so bile zidane.

Potem se je sultanu Mahamadu Alimudinu, ki je bil med ljudstvom priljubljen, zazdelo, da je morda vse to prelivanje krvi nepotrebno. Povedal je španskim predstavnikom svoje mnenje in predložil, da se uredi razmerje med Španci in domačini na miren način. Bilo je videti, da so Španci z zadoščenjem sprejeli njegovo ponudbo. Sporočili so mu, da naj pride v Manilo, kjer sestavi in podpiše pogodbo med kraljevsko vlado in sultanatom, po kateri bo slednjemu dana vsa čast in pravica; sklene naj se časten mir za trgovino in vzajemno obrambo.

Mahamad je mislil, da je dosegel cilj in je z veseljem in najlepšimi upi odpotoval v Manilo. Komaj je stopil v mesto, so ga prijeli, vrgli v ječo, mučili in ga hoteli prisiliti, da se odpove mohamedanstvu zase in za svoje ljudstvo. Ker se kljub vsem mukam ni vdal, so ga obdržali v ječi, dokler niso mislili, da je njegova volja zlomljena. Toda čim so ga izpustili in se je vrnil domov, je napovedal Špancem sveto vojno, ki je še vedno divjala, ko so Amerikanci prišli na otoke.

Po izkušnjah s Španci Mori tudi Amerikancem niso zaupali. Njim je bila to le "druga tolpa izdajniških krščanskih psov," proti katerim se je treba prav tako zavarovati kakor proti Špancem. Sultan in "datusi," načelniki posameznih plemen so bili glede tega enega mnenja.

Amerika ni hotela, da bi se ta večna vojna še nadaljevala. Priplule so torej velike ladje z velikimi topovi in datusi so bili tepeni. Umaknili so se v svoje džungle, kjer jih ni bilo lahko doseči—toda le začasno, le toliko, da si oddahnejo in zbero dovolj oboroženih mož. Na misel jim ni prišlo, da bi opustili boj. Z Amerikanci bi se bojevali tristo let kakor so se s Španci, ampak tedaj—

Tedaj je prišel guverner Frank Carpen-

ter. Ameriška vlada ga je poslala kot civilnega upravnika pokrajine Morov. Njegova prva naredba je bila presenetljiva in ljudem nerazumljiva. Ukazal je namreč razorožitev vseh Amerikancev, ki so dotlej po vsej koloniji hodili do zob oboroženi, boječi se vsak čas napada in umora. Protestirali so na vso moč proti guvernerjevi naredbi. "Vse nas pobijejo kakor miši!"

Toda Carpenter ni odnehal. Razložil je Amerikancem svoje mnenje. "Pokazati moramo tem ljudem, da jim zaupamo, preden moremo pričakovati, da bodo oni zaupali nam. Nikdar doslej ni nihče govoril z njimi drugače kot z golim mečem v rokah. Zakaj naj bi verjeli našim besedam, tudi če ne govorimo o ničemer kot o miru?"

Potem je razposlal vsem datusom proklamacijo, v kateri je dejal: "To je vaša vlada. Mi želimo vaše sodelovanje, da se ustanovi stalna in zanesljiva vlada in ko se to zgodi, jo izročimo vam. Vsa odgovornost bo vaša. Važna in odgovorna mesta so vaša. Pridite ponja."

Na to proklamacijo ni bilo nobenega odgovora. Ljudje so se spominjali na izkušnje iz preteklosti. "Le kakšna nova krščanska zvižaja," so datusi govorili med seboj.

Tedaj je guverner Carpenter povabil datusa Tongkalina, starega, modrega in uglednega moža k sebi. Tongkalin je mislil, da gre v nastavljeno past. Pričakoval je zasedo, toda vendar je šel. Stopil je v guvernerjev urad, ponosen, nepomirljiv, v dragoceni, z zlatom izvezeni obleki in nožnica njegovega meča je bila okrašena z biseri in dragotinami.

Carpenter ni bil oborožen in nobenih vojakov ni bilo v bližini. Sprejel je datusa prijazno, ne da bi se ponižal in razložil mu je svoje namene. Govorila sta dolgo. Začetkoma je Tongkalin le poslušal in ni verjel. Naposled pa je bil premagan. Ne s krogli, ne s silo; le z enostavno močjo pravičnosti, blagosti in spoštovanja pravic drugega. Najmogočnejši vseh mohamedanskih poglavarjev je sprejel mesto vladnega zastopnika v svojem okraju in je začel z guvernerjem izdelovati načrte za ustanovitev šol za otroke.

"Če večina staršev želi, se bo v teh šolah poučevala mohamedanska vera," je izjavil guverner. In te besede so najbolj premagale starega bojevnika, kajti vse svoje življenje je

gledal, kako so se njegovi ljudje morali bojevati za versko svobodo.

Ko se je poglavar vrnil k svojim ljudem, je dejal: "Videl sem kristjana. Nikdar prej nisem verjel, da je na svetu kristjan, ki je obenem pravičen človek."

Toda bitka še ni bila dobojevana. Carpenterju je bilo treba pridobiti srca vseh poglavarjev in ljudstva, ki jim je sledilo. Oni niso prišli k njemu pa je sklenil, da pojde sam k njim. S seboj je vzel le nekoliko domačinov—enega prevajalca in nekoliko vodnikov, ki so poznali džungle. Nobene straže ni jemal s seboj in tudi sam je bil neoborožen. Hodil je po krajih, kjer je vsak domačin nosil orožje in odkoder se noben španec ni vrnil živ.

Ko je hodil, so ga črne oči opazovale izza vsakega drevesa, izza vsakega grma. V teh temnih očeh je bila neverujočnost. "Naše oči nas varajo. Nikdar ni bilo moža, ki bi se upal med nas brez orožja," so govorili. In nekateri so dodali: "Morda misli zares, ko pravi, da je prišel mir."

Kadar je guverner našel poglavarja v njegovem stanu, obdanega z množino oboroženih sledbenikov, je najprej izpregovoril ne-

koliko besed v njegovem narečju. Bolj kot vse drugo ga je to pepričalo o Carpenterjevi prijaznosti in o njegovem zanimanju. Potem je vsakega poglavarja vprašal, kaj svetuje v pogledu vladanja, govoril o šolah, ki naj se ustanove in prosil za sodelovanje. *Prosil* je za sodelovanje, a *dajal* je pravičnost, prijaznost in zaupanje. Prvič v treh stoletjih je nekdo s temi mohamedanskimi Filipinci ravnal kot s človeškimi bitji.

Dolgo je bilo njegovo romanje po džungli, a ko se je vrnil, je prinesel zmago s seboj. Bilo je pač treba še nekaj časa, preden so se ljudje popolnoma prepričali, da je guverner govoril resnico in da ni bilo nobene zahrbtnosti v njem. Toda v teku treh let so ti mohamedanski Filipinci postali najbolj napredni izmed vseh prebivalcev otočja, so najbolj zahrepeneli po znanju in prijaznost je pokazala njih pravi značaj. Sami so prevzeli nalogo, da ustanove red, v katerem so zatrli piratstvo in terorizem in z največjim zanimanjem podpirajo šole, ki so jih ustanovili Amerikanci.

Česar vsi topovi niso premogli, je doseglo zaupanje in spoštovanje človeškega dostojanstva . . .

Književnost

Ameriški drlužinski koledar za leto 1941.

To ni ocena koledarja, ki je pravkar izšel, temveč le kratek pregled, kateremu bo pozneje še kaj sledilo. Naš urednik namreč ne zna take knjige kar v enem dnevu pogoltniti, ampak hoče posamezne dele prečitati, premisliti in preužiti, preden izreče svoje mnenje o njih. Koledar obsega letos 222 strani in na njih 14 leposlovnih spisov, sedem pesmi, osem zgodovinskih črtic, pet potopisnih člankov, dolgo vrsto ilustracij in povrh tega množino informacij. Ne le, da je čas neusmiljen gospodar, ampak človek, ki hoče čitati z užitkom, nerad meša najraznovrstnejše snovi, zlasti če so dobre in ne misli čitati le zato, da bo hitro opravljeno. Če pa naj povrh tega tudi kaj pove o njih, rad to ali ono še enkrat prebere, da sme zaupati sam sebi, preden odpre usta. Toda tudi po prvem površnem pregledu se uredniku in založbi lahko čestita, kajti spo-

znati je hitro, da kažejo ti koledarji od leta do leta napredek. Nehote se človek pri tem spominja prvih časov, ko je bilo komaj mogoče dobiti nekoliko sotrudnikov in je že vprašanje, kako napolniti koledar, da se ga ne bo treba sramovati, gnalo urednike v obup. Danes najdemo v njem toliko imen, da se skoraj čudimo, odkod se je vzelo toliko duševnih delavcev, ko slišimo neprenehoma tarnanje, da izmiramo in turobno napovedovanje, da nas v par letih sploh več ne bo. Največje zadoščenje daje delo, kakršno je ta koledar, tistim, ki so orali ledino in vidijo, da gre seme v klasje. Iz majhnih začetkov se je razvilo nekaj velikega in lepega, na kar so slovenski delavci po pravi ci lahko ponosni in kar jim kaže, da smemo še vedno govoriti o življenju in še ni čas za pogrebno jadikovanje.

Že lani se je koledar bolj kot kdaj prej približal temu, kar izreka njegovo ime. To je

seveda največ pripisati razmeram v starem kraju, ki so ovirale iz razumljivih razlogov sodelovanje ondotnih pisateljev. Letos najdemo sicer nekoliko več imen iz stare domovine v tej antologiji, toda ameriški sotrudniki so zastopani v takem številu, da je množina ameriških slovenskih prispevatelev skoraj presenetljiva in ona daje koledarju njegov pravi značaj. Če se vzame v poštev, da imamo razen teh še nekoliko pisateljev, katerim se to ime ne more odreči, tedaj prihajamo do zaključka, da je naša literarna njiva, zlasti z ozirom na naše socialne in gospodarske razmere nenavadno bogata in nam obljubuje še lep razvoj. Koledar je s tem pridobil, obenem pa je prispeval, da se je tako zgodilo. In če ne varajo znamenja — na primer v Mladinskem listu — imamo še talente v popku, iz katerih se utegne razviti nekoliko lepega cvetja.

V leposlovnem delu najdemo imena — po vrsti kazala — Anton Slabe: "Bežne sanje"; Anton Zaitz: "Dekle z gore"; Milan Medvešek: "Iz mladostnega trenja"; Frank Česen: "Košček močvirja"; Zvonko A. Novak: "Mrkuni"; Jože Krajnc: "Mati"; Ivan Jontez: "Njen ljubi kvartet"; Frank S. Tauchar: "Pomote v žitlju"; Katka Zupančič: "Pozabi"; L. Kraigher: "Razočaranje"; Janko Zega: "Sedem bratov"; Tone Seliškar: "Tržaška cesta"; L. Mrzel: "Zgodba o cestnem pometaču," v angleščini pa Joseph Drasler: "Morning Hours in a Coal Town."

Pesmi imajo pokojni Ivan Vuk, Frank Zaitz, Griša Koritnik (prevod Longfellowa), Viktor Šonc, Eliška Krasnohorska (prevod?), K. Hrovat in Milan Jarc.

Prispevke za našo zgodovino so podali: Anton Šular, Ivan Molek, Louis Beniger, Zvonko Novak in Joseph Chesarek. Molek je zastopan s štirimi prispevki. Med razpravami najdemo Math. Petrovicha "Ameriški fraternalizem," Franka Zaitza "Evropa v znamenju nacijske svastike," Antona Gardena "Kaj smo priseljenci dali Ameriki" in Fred A. Vidra "V Gettisburgu in Washingtonu." Joško Oven pa prinaša še eno črtico o svojem potovanju po Mehiki.

Že ta pregled kaže bogatijo, kakršno najdete v kakšnem ameriškem almanahu le, če plačate zanj vsaj tri dolarje. Pri tem pa še nismo omenili ilustracij, ki tudi kažejo lep

napredek. Spisi seveda niso vsi enake vrednosti, toda nekateri so med njimi, ki bi delali čast vsaki zbirki in so avtorji in urednik lahko ponosni nanje. Vsaj o teh povemo ob priliki kaj več.

Pajek je postal ena najvažnejših živali, odkar so Hitlerjeve bande naskočile Poljsko. V mirnem času se rabi pajčevina največ za astronomske instrumente. V daljnogledu je križ in najfinejše niti in točka, kjer se niti križata mora biti čim manjša, da se morejo nebeški predmeti točno opazovati, zasledovati, meriti itd. Ni je pa finejše niti od tiste, ki jo sprede pajek in še iz te narede za najpreciznejše instrumente po dve. Nekoliko ljudi se je vedno bavilo s tem poklicem, lovilo pajke, nabiralo niti in jih prodajalo zvezdarnam in drugim znanstvenim zavodom. Sedaj pa je potreba takih niti za vojne namene postala ogromna in fabrikacija pajčevin je važna industrija. Te fine niti potrebujejo na primer za velike topove, da se omogoči točno merjenje. Potrebujejo jih na suhem, na vodi in prav tako v zraku. Vsaka pajčevina ni dobra za te namene, ampak tisti, ki se posvečajo temu delu, poznajo svoje pajke.

Neki nemški pilot je v boju nad Anglijo izgubil bitko in bil sestreljen. Ker je bil ranjen, ko so ga našli, so ga vzeli v bolnišnico in začeli zdraviti. Fant je dobro govoril angleško in je to porabil, da se je znašal nad zdravniki, bolničarkami in strežaji in grdil Anglijo na vse moč načine. V bolnici so pa vsi le skomizgovali in nihče ni rekel besedice. Naposled, da mu rešijo življenje, so morali izvršiti transfuzijo krvi. Ko je bilo to opravljeno, so ga prepeljali v njegovo sobo in položili v čedno, čisto posteljo in na to ga je zdravnik zapustil z besedami: "Tako, mladi prijatelj; zdaj imate bokal dobre, zdrave židovske krvi v svojih žilah. Upajmo, da popravi to vaše zdravje — in tudi vaše obnašanje."

Tekoča voda ni, kot mnogo ljudi misli, vedno čista. Zdravstveni urad Zedinjenih držav je eksperimentiral z raznimi tekočimi vodami in našel v neki reki, da se še le izčisti dovolj, da postane pitna, kadar teče več sto milj.

Ob Novem letu

želita uredništvo in upravnništvo vse najboljše svojim sotrudnikom, naročnikom, članom in odboru Cankarjeve ustanove in prijateljem.

Okrog Cankarjevega glasnika se je zbrala družina, zasledujoča enake cilje in povezana po enakih idejah. Vsi verujemo v visoke ideal demokracije, vsi ljubimo svobodo in vsi smo prepričani, da brez znanja ni napredka. Zoper tak način življenja so se dvignile sile teme in v zadnjih časih so črni oblaki pogostoma zagrnili sonce, da se je zazdelo kakor da je ugasnilo za vekomaj. Toda sledbeniki tistega Cankarja, ki je kazal pot "zavrženim in zaničevanim" in poznal "drugačno domovino," ne poznajo obupa in njihove vere v zmago pravice, ki jo je Jernej iskal, Cankar pa je videl skozi megle nevednosti in dim tiranov ne more uničiti noč, ki prihaja pred dnevom.

Ob Novem letu obljubujeta uredništvo in upravnništvo, da bosta ostala zvesta idejam njega, čigar ime odlikuje naš glasnik in storila vse, kar je mogoče, da pomagata izgladiti pot do najsvetlejših ciljev človeštva. Vse prijatelje pa prosita, da tudi oni ostanejo zvesti reviji kakor doslej in ji pomagajo na poti napredka. Iskreno se zahvaljujemo vsem, ki so na kakršen koli način kaj storili za Glasnik in upamo, da nam bodo tudi z naprej pomagali pri našem delu. Zlasti se nadejamo, da bodo naši naročniki pomagali, pomnožiti našo družino s tem, da nam bodo v svojem krogu skušali pridobiti nove naročnike in priporočali revijo svojim znancem in prijateljem.

Na svidenje ob srečnejšem novem letu
čez leto dni!

DELAVNOST ORGANIZACIJ

(Nadaljevanje z druge prednaslovne strani)

Maple Heights, Ohio. — Mladinski pevski zbor "Kraljički" je imel koncert pod vodstvom Ivana Zormanca v nedeljo, 24. nov. v Slov. nar. domu v Maple Heights. Podrobnosti o programu žal nimamo.

Chicago, Ill. — Pevski zbor "Sava," odsek kluba štev. 1., JSZ, je priredil koncert in opereto v nedeljo, 24. novembra v dvorani SNPJ na Lawndale Ave. Zbor je zapel "Delavski pozdrav" in "Delavski spev" (F. Scheu), Odmev iz opere "Piknik v gozdu" (H. Riva), "Veseli bratci" (L. Pahor), "Pozimi iz šole" (P. H. Sattner), "Slava delu" (M. Ligov), Ferjancičevo "Eno samo tiho rožo" in "Na vasi fantje pojejo" ter koroško "Pred mojo kajžo"; Alice Artach in Mary Omahen ste zapeli v duetu "Pod mojim okencem" in "Če ljubiš me." Gostovala je Violetta Cvetkov in zapela "The Russian Nightingale" (A. Alabief) in "Molitva Bogorodici" (F. S. Vilhar), na piano je spremljala Mrs. A. Merc; Ann Benigar je zapela "Through the Night" (F. K. Logan) in "Parla" (Speak) Ardit. V opereti "Povodni mož" so nastopali: Anton Garden, Anna Miško, Edward Drasler, Alice Artach in Jacob Muha. Dirigent J. Muha, pianistka Mary Muha, režiser Andrew Miško.

Cleveland, Ohio. — Spominska razstava umetniških slik Harvey G. Prushecka se je vršila od 9. do včerajšega 17. novembra v spodnji dvorani Slov. nar. doma na St. Clair Ave. Razstavljenih je bilo okrog 150 slik in za časa razstave je bilo prodanih slik v vrednosti 1700 dol. Razstava se je vršila pod pokroviteljstvom Slovenskega narodnega doma. Pokojni H. G. Prusheck je bil rojen 11. marca, 1887 v Sodražici, Jugoslavija, umrl 7. junija, 1940 v Clevelandu, Ohio, U. S. A.

TISKOVNI FOND CANKARJEVEGA GLASNIKA

Prispevali od 1. 2. novembra 1940 do 13. decembra 1940:

John Maurich, Strabane, Pa.	\$.25
Joseph Kes, Cleveland, Ohio	.50
Društvo št. 53 SNPJ, Cleveland, O.	12.00
Ivan Babnik, Cleveland, O.	1.00
Dr. št. 106 SNPJ, Imperial, Pa.	3.00
S. N. P. J. Federacija Zapadne Penne. ..	5.00
Dr. št. 2, S. D. Z., Cleveland, O.	12.00
Dr. št. 257 SNPJ, Cleveland, Ohio	5.00
Louis Urbancic, Detroit, Mich	1.00

VESELE BOŽIČNE PRAZNIKE IN SREČNO NOVO LETO ŽELIJO SLEDEČI SLOVENSKI TRGOVCI IN OBRTNIKI —

**JOSEPH
TREBEC**

Meat Market

1423 EAST 55th STREET

HEnderson 1559

LOUIS MAJER

Trgovina finega obuvala

6410 ST. CLAIR AVENUE

KVALITETA
POSTREŽBA

**JOSEPH
KODRICH**

Prvovrstna mesnica

1307 Addison Road

HEnderson 3365

J. Žigman, Strabane in M. Medvešek, Cleveland, Ohio	3.00	Skupaj v tem izkazu	\$ 66.25
Dom Zapadnih Slovencev, Cleveland, O.	4.00	Zadnji izkaz	254.69
E. K.	5.00	Skupaj od 23. decembra 1939 do 13. de-	
Josephine Turk, Cleveland, O.	1.00	cembra 1940	\$320.94
Progresivne Slovenke; krožek št. 1, Cleveland, Ohio	6.00	Odbor Cankarjeve ustanove in Cankarje-	
Dr. št. 121 SNPJ, Detroit, Mich.	5.00	vega glasnika se zgoraj omenjenim društvom	
Dr. št. 442 SNPJ, Cleveland, Ohio	3.00	in posameznikom iskreno zahvaljuje. Želeli bi,	
		da bi dobili mnogo posnemovalcev.	

Veselo in zadovoljno Novo leto 1941 želimo vsem našim odjemalcem in se priporočamo za nadaljnjo naklonjenost

DRENİK'S

BEVERAGE DISTRIBUTING, INC.

DISTRIBUTORS OF QUALITY BEVERAGES

**ERIN BREW
BUDWEISER
DUQUESNE BEER and ALE**

KENmore 5500

23776 LAKELAND BLVD.

KENmore 5501

EUCLID, OHIO

Veselo in zdravja polno Novo leto 1941 želimo vsem posameznikom in društvom in se še nadalje priporočamo za naklonjenost.

**IGNAC
SLAPNIK**

Cvetličarna

6102 St. Clair Avenue

Cleveland, Ohio

**Peti redni občni zbor
Cankarjeve ustanove**

se vrši

**v nedeljo, 5. januarja
1941**

ob 2:30 popoldne

v Slovenskem Narodnem Domu
na St. Clair Ave.
v starem poslopju.

Vsi posamezniki s članskimi
certifikati in zastopniki orga-
nizacij ste uljudno vabljeni, da
se zborovanja udeležite!

*Vesel božič in srečno Novo leto
želi vsem*

slovenski trgovec

**JOHN
POLLOCK**

v Slov. Nar. Domu na

6407 St. Clair Avenue